

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap – II. évf. 3. szám

2001. március

A TARTALOMBÓL:

Dr. Fekete Károly:
Karácsony Sándor
a teológus szemével

Zila Péterné:
A beszéd-készség
fejlesztése az óvoda
napjainak gyakorlatában

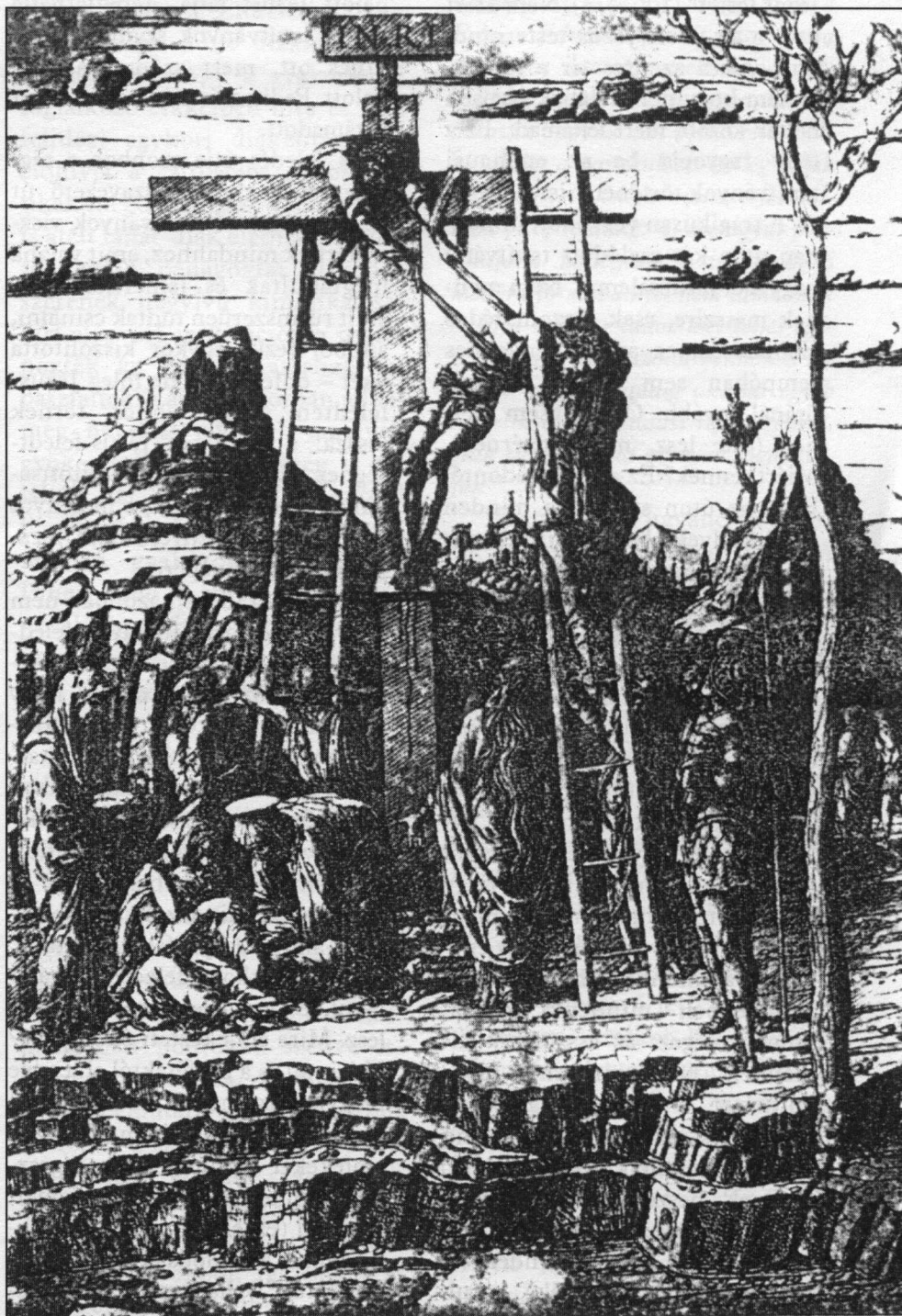
Czibala Ferencné:
Anyanyelvi oktatás
a harmadik évezredben

Dr. Bertha Zoltán:
Német kászáló
erdélyi protestáns
drámai hőseiről

Bogárdi Szabó István:
A felejtés,
az emlékezés
és az örömhír útja

Battyányi Géza:
SDG Bibliaismereti
verseny Esurgón

Áldott Húsvéti Ünnepeket kívánunk!

Mantegna: Levétel a keresztről

BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN

A felejtés, az emlékezés és az örömhír útja Lukács 24. 13-35

„Mit keresitek a holtak között az élő? Nincsen itt, hanem feltámadott, emlékezettek, mint beszélt néktek.” – Jézus sírjánál hallják ezt az angyali kijelentést az asszonyok. Ez a kijelentés állította mennyei fénybe a húsvéti titkot, és állítja ma is. Mert nem az lényeg, hogy üresen találták a sírt, hanem, hogy „nem találták az Úr Jézus testét” (Lk 24, 3). Nem azért üres a sír, mert Jézus teste nincs ott, – nem az üres sír a lényeg, hanem hogy nem találják Jézust a holtak között, mert feltámadt. Ez a fény ragyogja be az emmausi tanítványok történetét is.

A tragikusan végződött ünnepnap után két csalódott tanítvány hagyja el Jeruzsálemet. Nem mennek messzire, csak a szomszédos Emmausba, ez az út kényelmes tempóban sem tartana három óránál tovább. Ők mégsem sietnek (este lesz, mire odaérnek). Miért tennék? Ez az út sorsdöntő. Ezen az úton számukra minden eldőlt. Helyesebben, szerintük már el is dőlt minden. Emmaus, ahova nem is nagyon igyekeznek, feledést ígér. Itt lehet majd átadni a múltnak mindazt, ami olyan fájdalmasan emlékezteti őket arra, hogy nagyszerű álmaik pár nappal ezelőtt rémálommá váltak, hogy a virágvasárnapi ujjongásból „feszítsd meg” lett. Emmaus a jelképe minden olyan helynek, ahol felejteni akarunk – (lehet, hogy éppen a templom a mi Emmausunk?) Az odavezető út pedig egyfajta gyászmunka. (Ezen a napon voltaképpen mindenki gyászmunkát végez: az asszonyok ki-mennek bebalzsamozni Jézus holttestét, a tizenegy tanítvány bezárkózik, az emmausiak pedig hátat fordítanak mindennek.) Mennek, beszélgetnek, vitatkoznak (még egyszer jól kivitatkoznak magukat), de már mindenre a felejteni akarás szándéka borul. Amikor Jézus melljük lép, nem

ismerik fel: „szemeik visszatartóztatnak.” És éppen ez a felejtés lényege. Egyébként is így vagyunk vele: a szavaink még fel tudnak idézni valakit, de már nincs itt, a felejtés másik oldalán van. A szavaink még hordozzák az isteni megtapasztalásokat, de olyanok, mint az üres sír. Ő nincs itt. Nincsen bennük. Aki csak a halott Jézust látja, nem láthatja Őt. A tanítványok számára azért nincs ott, mert számukra még halott. Pedig azért nincsen itt, mert feltámadott.

A feledés útja azonban a régi megszokásokhoz visszavezető út is. Az emmausi tanítványok visszatérnek mindahhoz, amit valaha megtanultak és ismernek már, amit rutinszerűen tudtak csinálni, amiből Jézus egykor kiszólitotta őket – önfeledten, de főleg Jézusfeledten. Most ehhez térnek vissza: a gond- és Jézusfeledtséghez. Elfelejtik a kiszólitottságukat, a reménységet, a meghívót a mennyei bankettre, Isten Országának örömnepére.

A furcsa idegen azonban nem hagyja, hogy a tanítványok feledjenek. Amikor keserű elbeszélésük nyomán kifejti nekik, hogy mindennek így kellett a Krisztussal megtörténnie, akkor azt akarja, hogy először ne a szemükkel, az érzékeikkel, az agyukkal, hanem a szívükkel fogják fel a dolgok lényegét. „Óh balgatagok és restszívűek mindazoknak elhívésére, amiket a próféták szóltak!” (25.v.) És ekkor a feledés útja átalakul, és a megemlékezés útjává lesz. Mire emlékezteti őket Jézus? Mózesről és a prófétáktól elkezdve magyarázza nekik az írásokat! Nem az életéből villant fel szép emlékeket (ez legfeljebb vigasztalás lenne), nem isteni csodáit idézi fel (ezzel csak még keserűbbé tenné a csalódást: „pedig mi azt hittük”!), hanem a halálát magyarázza el: „ezeket kellett szen-

vedni a Krisztusnak!” (26.v.) Mert fordítva is igaz az állítás: Aki nem látja a megfeszített Krisztust, nem láthatja meg a feltámadottat sem! Az emlékeztetés: kijelentés. Kijelentése annak a legsajátosabb isteni történetnek: a szeretet történetének: Isten halálra adja magát az emberért. Az emlékezés és a belátás aztán csodálatos módon meglátássá lesz. Azért csodálatos módon, mert éppen azáltal történik meg, amihez a tanítványok visszatérnek. Egy köznapi esemény nyitja fel a szemüket. Miután útközben már megmozdult (gerjedezett) a szívük, szinte erővel kényszerítik az idegent, hogy maradjon náluk éjszakára és vacsorázzon velük. S ekkor a rutinhoz, a mindennapokhoz visszatérő tanítványokat éppen egy megszokott mozdulat eszméleti fel: az ahogyan Jézus megtöri a kenyeret. Ebben a pillanatban a felejtés helye, az emmausi ház, a felismerés helyévé lesz!

S innen kezdődik egy harmadik út, amely nem hosszabb, mint az előző kettő, mégis mennyivel rövidebb ideig tart! A feledés útja Jeruzsálemtől Emmausig, – a hívívés, az örömhír útja lesz: Emmaustól Jeruzsálemig. A tanítványok még abban az órában visszatérnek Jeruzsálembe, hogy elmondják a többieknek: reggel igazat beszéltek az asszonyok, nem fecsegték, nem női képzelgésről volt szó: Jézus él. Valóban minden eldőlt.

Milyen érdekes, hogy a feledés útja lassú és sokáig tart, este is lesz mire Emmausba kiérnek. A hívívés, az öröm útja viszont mennyire lerövidül: még abban az órában visszatérnek és visszaérnek Jeruzsálembe. Az élet Ura győzött bűnön, halálon, poklon!

Isten erősítse meg lépteinket, tegye rövidevé minden utunkat, amikor ezt a hírt visszük a felejteni akaró, csalódott, a keresztnek hátat fordított világnak.

FEKETE KÁROLY

Karácsony Sándor a teológus szemével avagy Karácsony Sándor egyháztörténeti jelentősége

(Elhangzott a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Karácsony Sándor tudományos konferenciáján és a Karácsony Sándor teremavatóján 1999. szeptember 29-én.)

Az én nemzedékem már Karácsony Sándor munkásságával úgy találkozhatott a teológiai tanórákon, hogy interpretáló tanáraink hanghordozásából is érződött az a felszabadultság amely a korábban tabu-vá tett, konfliktus-személyiségnek kikiáltott gondolkodóról való vallomásaikat gördülékenyebbé tette. Próbáltak maguk is magyarázatot találni annak az ambivalencia-sornak a létrejöttére, amelyről Karácsony Sándor halálának 30. évfordulóján így emlékezett egyik volt tanítványa: „A református egyház hűséges tagja, és egyik eklézsiájának kitessékelt presbitere. A magyar nevelésügy európai szintre emelésének elvi szervezője, és jelen pedagógiai szerveink feledésre ítélt áldozata. Társadalmunk demokratikus átalakulásának előharcosa, és egyetemi katedrájától megfosztott polgára. Tanítványainak igaz útra vezérlő mestere és egy emberöltő múltával felhőkbe tűnő eszménye, megtagadott vagy szív mélyére zárt emléke.”¹

Teológiai szempontból az alábbi három címszó köré csoportosított gondolataimat Karácsony Sándor egyháztörténeti jelentőségéről:

1) A debreceni Kollégiumban töltött diákévek paradigmái és impulzusai

2) A lélekformáló pedagógus egyházformáló tevékenysége

3) Karácsony Sándor profetikuss-reformátori életfilozófiája

1. A debreceni Kollégiumban töltött diákévek paradigmái és impulzusai

A debreceni Kollégiumi évek mély hatást gyakoroltak Karácsony Sándorra. Elméleti műveiben éppúgy mint diákmemoárregényeiben vagy a gyakorlattal foglalkozó cikkeiben újra és újra felidézi egykori diákélményeit, előhívja a szituációs problematikák megoldásaihoz a maga által is átélt tanár-diák élethelyzeteket, sőt egész pedagógiai elvrendszereinek nagyívű kimunkálásához alapvető motivációkra ösztönözték az Alma Materben tapasztaltak. Válságos korban jelent meg nevelési elveivel, amelyek gyökeret kerestek és meg is találták azt a XVI-XVII. század nagy hírű református kollégiumaiban gyakorolt nevelésben. Innen ered Karácsony Sándor nevelésügyi ősképe, ez adta számára a prototípust, a mintát. Három nyomvonal határozottan követhető.

Az első mintát a partikula-rendszer kínálta,² amely magát Karácsony Sándort is hozzásegítette ahhoz, 1902 őszén, hogy a debreceni Kollégium földesi partikuláris iskolájából egyenes útja legyen az ősi falak közé. A magyar észjárás népiskolai reformmal foglalkozó, 1922-ben íródott tanulmányában pontosan szedve ismerteti a partikula-rendszer előnyeit, bemutatja az akadémikus rektor és a szakiskolás tanító felkészültsége közötti szakadékot, majd így vonja meg a mérleget: a partikula szervezen nőtt ki a magyar viszonyokból, igazságosabb szelekciót végez, mert „helyébe megy a tehetségeknek s a legtermésze-

tesebb módon válogatja ki őket a közömbösök közül”, ráadásul a partikula racionális iskola is, mert a növendékeket nem szakítja ki erőszakosan az eredeti környezetükből. Ezek alapján látta úgy Karácsony Sándor, hogy „Ha a Ratio Educationis és az azóta törvénybe iktatott nevelésügyi intézkedések igazán a magyar iskolát akarták vagy tudták volna reformálni, akkor a partikuláris kollégiumok intézményeit kellett volna reformálniok [...] ...amíg: a) a magyar partikuláris kollégiumok intézményei modern formában fel nem támadnak és b) a magyar tudomány teljes egészében meg nem szólal bennök a tanulók nyelvén, addig akármi egyéb születik a népoktatási reform körül, csak előmunkálat gyanánt fogadhatjuk”.

A másik hatás ugyancsak a partikula-rendszerrel függ össze. A debreceni Kollégiumban tapasztalta meg Karácsony Sándor azt, hogy „az iskolai jótétemények” (ösztöndíjak, internátusok, alumneumok) valóban lehetővé teszik a szegény sorsú tehetséges ifjak tanulását. Társadalomkritikája számos helyen megszólal, mint pl. a *Nyugati világnézetünk felemás igában* c. könyvében (1933).

Karácsony Sándor szociális érzékenységének egyik mutatója az is, hogy megnyilatkozásai alapján népszerű lett a népi írók táborában. Amikor 1942 októberében Zsindelyné Tüdös Klára, a Györfly Kollégium patrónusa felkérte Makkai Sándor professzort, hogy szervezze meg és legyen a debreceni Györfly Kollégium elnöke, akkor Makkai elhárította magától ezt a feladatot, válaszában Karácsony Sándort ajánlotta maga helyett: „mivel

Karácsony Sándor most már debreceni professzor, nem ő volna-e az, akire Méltóságos Asszonyom az itteni vezetést rábízhatná?”⁸ A felvetés elfogadásra talált és 1943 tavaszától megnyitotta kapuit Debrecenben is a Györffy Kollégium, mint a szerveződés háború előtti egyetlen vidéki fiókja. Karácsony Sándor egyébként tagja lett a Györffy Kollégium ún. Pártfogó Testületének is.⁹

A harmadik impulzust a gimnáziumi Önképzőkör adta, amely éppen egyik virágkorát élte a századfordulón. Karácsony Sándor 1906-10. között volt tagja az önképzőkörnek. A heti ülések jegyzőkönyvei verseiről, novelláiról, bírálatairól és pedagógiai tárgyú szabadelődásairól számolnak be. Az önképzőköri munka – egyértelműen debreceni élmények nyomán – későbbi pedagógiai rendszerében is lényeges szerepet játszik. A 20-as években szerkesztett ifjúsági lapja, Az Erő tulajdonképpen nem más, mint egy nagy országos önképzőköri fórum, melyben költői hajlamú középiskolás diákok is szép számmal teret kapnak. A lap Csittvári Krónika című állandó rovata a debreceni gyökerek tudatos vállalásáról tanúskodik.¹⁰

Az önképzőkör, mint társaslélektani műhelycsíra egyáltalán nem erőltetett gondolat, hiszen az önképzőkör akkori felügyelő és vezető tanára éppen az a neves stilsztaként is közismert Kulcsár Endre volt, akit Karácsony Sándor többször hálával és tisztelettel emleget.

Döntő jelentőségű Karácsony Sándor rendszerére nézve az önképzőkör mint tanulási forma is. Innen támadt pedagógiájának kiindulása, a diák és tanár közötti partneri viszony megteremtése a kölcsönösség jegyében. Jól bizonyítja ezt az az idézet, amely neveléstudományi sorozatának nyitó kötetéből való: „Különösen eleven a nevelő hatás akkor, ha valami módon, ködösen és homályosan, ösztönösen és egyéb elemekkel keverten, de mégis tudatosul valahogy a nyelvi viszony a növendék lelkében spontán, magától. Ilyenkor a fogalmazás talán nem is történik meg, de a hatásoknak kitett és hatások erejétől tétován meginduló növendék rájön, hogy itt valamiképpen nyelv van jelen. Attól kezdve – legtöbbször függetlenül iskolától, szülőktől – a növendék elkezd olvasni és megmenekül. Az iskolának különösen az önképzőkörében jelentkeznek seregesen a nyelvnek ezek az orozvakeltjei, kutyászói és vadevezősei.”¹¹

Karácsony Sándor akkor kóstolt bele az önképzőkörbe és nyert általa sikereket, amikor egyfelől az önképzőkör melletti tanórákon megszilárdult az iskola poroszos, herbarti, szigorú jellege, másfelől viszont ekkor kezdett el hatni a századelő közéletében az erős liberális szellem. Karácsony Sándor belekóstolt abba, hogy a két tanulási mód komplementaritásban van egymással: a szigorú óra feszességét oldotta a nyitott, közvetlen, szabad önképzőköri foglalkozás.⁹ Szintén egy ősi szisztema továbbéléséről van itt szó, amely a wittenbergi magyar bursa mintájára a debreceni coetusban is kialakult: az önfegyelmzés és az önellátás mellett jelen volt az önképzés is. Ennek a régi, szabadabb tanulási formának a letéteményese lett az önképzőkör, amely Karácsony Sándor diákkori kibontakozását is elősegítette.

2. A lélekformáló pedagógus egyházformáló tevékenysége¹⁰

Az 1920-as, 30-as évek helyzetképe elcsüggesztő volt. Visszamaradt, elcsökevényesedett, elnémetesedett, gyökértelen kultúrájú volt az ország, amit csak a kevés számú felső néposztály élvezhetett. A középosztály műveletlensége elcsüggesztő volt. A fokozódó gazdasági válság eredményeként a változtatás anyagi bázisai egyre zsugorodtak. A német-barát politika az élet minden területén éreztette hatását. Ebben a környezetben érlelődik és kristályosodik ki Karácsony Sándorban az 1943-as, híres szárszói előadásában is kitűzött hármas cél: „Nevelésünket, aszerint, amint bajaink diagnózisra diktálja, egyszerre kell modernné, magyarrá és hatékonyvá tennünk.”¹¹

Karácsony Sándor definíciója szerint a pedagógiában azt jelenti modernnek lenni, hogy a növendék autonóm ember, s a tanár és

diák ketten tesznek ki egyet. Eredményes nevelés csak akkor várható, ha a diák érdeklődése és a tanár tudása kölcsönhatásban vannak egymással, ha a növendék megérti a nevelőt és fordítva, a nevelő a növendéket. A nevelés folyamatát egy vállalkozáshoz hasonlította, amelynek jogosultsága a sikertől függ: „A nevelő vall, a növendék hisz. [...] Az igazi nevelés társas pszichológiai értelemben nem a »szép-igaz-jó«-ra tör, hanem arra, ami »szent«. Ami nem »emberé«, tehát nem »emberi«, hanem »istené«, tehát az Istené.”¹²

A nevelésnek Karácsony Sándornál az evangélium adja az alapját. Ez mélyíti ki az egész vállalkozás komolyságát és felelőségteljes voltát. A nevelésben minden eset speciális. Nem lehet sablonokkal dolgozni. Éppen ezért a lélekformáló pedagógiai munka rokon a művészi alkotó munkával. A nevelő útja is egyéni út, amit senki nem járhat meg helyette. Tanúsítja ezt a megállapítást magának Karácsony Sándornak a tanári fejlődése, melynek fordulópontjáról sajátos dokumentum áll előttünk *A csucsa front* c. diákgregényben, amely megrajzolja az együtt formálódó tanár és diák történetét.

Ahogy a visszatekintő Karácsony Sándor írja: „Féltettem »kísérleteimtől« nem annyira a tekintélyemet, mint általában a tekintély elvet, amely abban az időben sokkal inkább féltős portéka volt, mint a történelem folyamán akármikor. Kísérletszámba vettem mindazt, ami elűtött a szokványos tanítási modortól, pedig aki isteni parancsok után igazodik, az nem ütheti meg a lábát semmiféle kőben, mert bizonyosság az útja ott, ahol mások akármilyen bevált szisztéma követése mellett is csak tapogatóznak. [...] Főbűnöm az, hogy mindenáron tanítani és nevelni akartam, pedig félreérthetetlen jeleket kaptam arra, hogy szeressem az én kis felebarátaimat, úgy mint magam”¹³. Máshol ugyancsak a szeretetről beszél: „Az áldozatot

szeretetté hevíteni, ez volna a nevelés feladata”¹⁴.

Karácsony Sándornak, a lélekformáló pedagógusnak a társas lélektani rendszerét tanulmányozva szinte önkéntelenül eszébe jut a teológusnak két olyan teológiatörténetileg fontos XX. századi mű, amelyek rokon gondolatokat szóltatnak meg.

Martin Buber 1923-ban jelenteti meg az *Ich und Du* c. esszéjét, illetve 1955-ben született meg Karl Barth *Mensch und Mitmensch* (Ember és embertárs) c. könyve a krisztológikus interperszonalitás metafizikai egységéről. Időben éppen a két mű között kezdte lerakni a neveléstudomány társas lélektani alapjait 1938-ban Karácsony Sándor (*Magyar nyelvtan társas-lélektani alapon*). A gondolatok párhuzamosságára számos példát találunk a művekben.

Karácsony Sándor rendszerét nemcsak a hazai kontextusba állítva lehet szemlélni, hanem abban a komplex európai zsidó-keresztény kultúrkörben és vonulatban, ahol szintén megjelent és jelen van az interperszonalitás kutatása.

A lélekformáló pedagógus azal lett egyházformáló személyiség, hogy vállalta a hitvalló közösségszervezés feladatát, az egyházi egyesületi és mozgalmi tevékenységet. Különleges alakja volt ő a XX. századi magyarországi református egyháznak és a két világháború közötti magyar egyháztársadalomnak, akinek jellemformáló egyéniségét kitörölhetetlenül őrzi a kor egyházi ifjúsági mozgalmainak története is. Egy olyan ifjúsági munkás áll előttünk Karácsony Sándor személyében, aki nem végzett teológiát, nem volt lelkes, de karizmatikus egyéniségével sajátosan új színnel és időt álló értékekkel gazdagította az ifjúsági mozgalmak életét. Széles látóköre, tudása, az ifjúságért végzett odaadó munkája nem volt eredménytelen. Otthon érezte magát ebben a minőségben, hiszen itt is mint nevelő mozgott,

csak sokkal szélesebb tömegeket taníthatott, mint az iskolában.

A cserkészmozgalom hazai profilját ő teremtette meg, amikor az „új fiútípus”-ra irányította a figyelmet: „A tíz törvény, a próbák, a tábor és az egész cserkészélet is, úgy ahogy van, akármire magyarázzuk, nem más, mint fiúk számára alkalmazott életrendezés, az Evangélium átélése, melynek, mint módszernek egyetlen célja a fiúkat Jézus Krisztus jó vitézeivé nevelni.”¹⁵ Ezt a nevelést folytatatta Karácsony Sándor szóban, írásban, tettben. Nemcsak a cserkészletben, hanem valamennyi evangéliumi egyesületben, amellyel kapcsolatban volt munkássága alatt.

A diákmunka elvi alapjait a pro Christo és cum Christo különbségének mélyén rejtőző kétféle életstílus tisztázásában látta: „Nagyon finom az eltérés, mégis egész világ fér el közöttük. Ha Krisztusért élek... Krisztusért akarom, szeretném, próbálok élni az életemet... Ha Krisztussal élek, akkor az értékek kincseskamrájának a kulcsa és az energiaforrás kútfejének sárkánytorka Krisztusnál van, nem nálam... A pro Christo élő mindig azt kénytelen hol be is látni, hol csak példázni, hogy: hiába, ezúttal sem sikerült, sohasem sikerülhet.”¹⁶ A cum Christo élő emberben Krisztus az aktivitás, ami eredményt, gyümölcsozést ad.

Nem feladatom most teljes képet adni arról a széleskörű munkáról, amelyet Karácsony Sándor végzett az ifjúság körében. Egyik egyesületből a másikba járt. Magáénak vallhatja a KIE, a MEKDSZ, a Cserkészlet, különösen is az ICHTHÜSZ cserkészlet, amelyet „gyakorlati kereszténységnek” nevezett.¹⁷

3. Karácsony Sándor profetikusan – reformátori életfilozófiája

A lélekformáló pedagógus egyházformáló tevékenysége úgy je-

lenik meg Karácsony Sándornál, hogy munkásságában a nevelői és az ún. papi funkció ölelkezik. A tanúságtételként gyakorolt nevelői munka éppen a bizonyágtétel-szerű étellel párosulva teszi őt átütő erejű igemagyarázóvá.

Karácsony Sándor komolyan vette és gyakorlatra váltotta az egyetemes papság elvéről vallott reformátori tanítást, s azt igyekezett megvalósítani a saját életében. *A magyarok Istene* (1943) c. könyvében azt írja: „*Fejlődéslelektanilag a szülő, a testvér, az ideál és a barát az igazán papok...*”¹⁸

Krisztocentrikus szemléletű ember volt, ezért állt elő saját korában is és a későbbiekben is az a fonák helyzet, hogy a pszichológusok és szociológusok szemében társaslelektana meglepőnek tűnt, pedagógiai elvei minden addigi normát elhagyóknak. Elválaszthatatlan személyében egymástól a nevelő és a hívő ember, az ifjúsági munkás és a pedagógus. Karácsony Sándor szemében egy célt szolgált a katedra, az ifjúsági egyesületek előadói emelvénye, a szerkesztőségi íróasztal és a szószék – más-más módon ugyan, de mind az igehirdetés lehetőségei lettek számára. Nem csoda, hogy mint *evangélizátor* is beírta magát a XX. századi kegyességtörténetbe.

Az evangélizáció ügyét a két világháború között az egyesületek vállalták magukra. Nem szűkölködött ez az időszak karizmatikus szolgálattevőkben. Szabó Aladár, Ecsedy Aladár, Szikszai Béni, Victor János, Pilder Mária, Békefy Benő, Makkai Sándor és mások mellett Karácsony Sándor is a legismertebb evangélizátorok közé tartozott, akit sokszor hívtak az ország különböző tájaira csendesnapokra, konferenciákra, zsolttárhetekre.

A Karácsony Sándor vezette bibliakör nagy hírnévnek örvendett: „...*az Írás szimbólumerdjében teljes otthonossággal mozog, virtuóza a nevelés gyakorlatának... Alig képzelhető el, hogy az Írás realitása*

jelenlegi nevelőink közül valakinek a kezén sokszínűbb, szervezesebb képpé alakuljon, mint ezeken az órákon történik, ahol az emberi léleknek úgy szólván egy húrja se marad érintetlenül, s ahol a megrendítő komolyságtól a groteszk humorig minden hang harmóniában egyesül az evangélium nagyszerűségének érzékítésére.”¹⁹

Sok minden elszállt megörökítetlenül, de azért mégis lehet fogalma a Karácsony Sándort személyesen nem hallgató embernek az ő igehirdetési stílusáról. Bibliálátásának gyöngyszemeit őrzik pl. „*A hegyi beszéd*” magyarázatának kiadásai (1937, 1941, 1991). Szokták mondani, hogy a *Hegyi Beszéd* az evangélium szíve, hiszen ebben a beszédgyűjteményben maradtak ránk Jézus Krisztus legsajátosabb szavai (*ipsissima verba Jesu*), amelyek közül mindegyik hatalmas érték. Karácsony Sándor szerint „*a hegyi beszédben képesíti Krisztus a benne hívőket mindarra, amire a Krisztustól távol élőket nem lehet kötelezni*”²⁰

Az egyházformálás máig ható eszköze éppen ebben az évben 60 éves. Karácsony Sándor volt az, aki útjára indította az Exodus Bibliaolvasó Kalauzt. A teljes Szentírást 3 évre osztotta fel, képviselve ezzel a *Sola Scriptura* válogatásmentes elvét, amely naponta tartja az Ó- és Újszövetség párhuzamos olvastatásával a *lectio continua*-t. Az üdvtörténeti ünnepek idején a Krisztusra irányuló könyvek kerülnek előtérbe. Ez a módszer máig is gyakorlat egyházunkban.

Ugyancsak az egyházformáló eszköztár máig ható gazdagítása volt a 150 genfi zsolttár ritmikus kiadásban történő közzététele. A hymnologia reformátori énekkincsének közreadásában 1939-ben a Jugoszláviai Énekeskönyv játszott nagy szerepet, amelyet Ágoston Sándor püspökkel és Árokháty Béla zenetudóssal szerkesztettek, aminek alapján 1948-ban elkészült a hazai református énekeskönyv, természetesen Karácsony Sándor is tagja volt a szerkesztőbizottságnak.

Végül Karácsony Sándor profetikus-reformátori életfilozófiájának kézzelfogható gyümölcseinek említése után beszélünk kell ennek az életfilozófiának a teológiai központjáról, amely a *Soli Deo Gloria* elvből táplálkozik. Egyedül Istené a dicsőség – hitte Karácsony Sándor, s ez a kulcsmondat, ami a nyitánya az ő egész habitusának. Teljesen magáévá tette Kálvin tanítását az Isten királyi uralmáról, amelynek summája a *Soli Deo Gloria* jelmondat is. E kulcsmondatból az következik, hogy akinek a térde csak Isten előtt hajlik meg, annak a dereka nem válik gumizóttá, s a gerince nem lesz gumizóttá. Fel tud egyenesedni még a nyomorúságok, a bajok között is. Szembe tud nézni önmagával és saját korával. Ilyen szemléletmóddal élve nem lehetséges semmilyen politikai és gazdasági, egyházi és kulturális diktatúra igénye. Ez az a lealkudhatatlan alapelv, amelyet Karácsony Sándor is a magáévá tett és sokszor fogant benne éles társadalom-, gazdaság-, egyház- és kultúrkritika. Megszívlelte Kálvin mondását: „*A földön minden uralomnak olyan-nak kell lennie, mint Jézus Krisztus királyi uralma másolatának.*”

Teológus szemmel Karácsony Sándor életével és munkásságával szemléletesen és vonzó módon élte meg azt a koncentrikus körrendszerben való részvételt, amelyet Karl Barth a *Christengemeinde und Bürgergemeinde*²¹ c. klasszikus tanulmányában Kálvin nyomán továbbépített. Minden életkór és élettér centruma Jézus Krisztus, akit követ a keresztyén ember is, a keresztyén közösség is, és mivel a keresztyén gyülekezet benne él a polgári közösségben is, ezért élete centrumát magával viszi társadalmi felelősségében ebbe a világba, azaz a keresztyén ember és közösség Istent reprezentálja ebben a világban. Barth szerint a világi társadalomban vissza kell tükröződnie az Isten országáról beszédnek és cselekedetnek, mert az

Isten embere hatással kell legyen a környezetére.

Karácsony Sándor ebben a viszonyrendszerben megtalálta a helyét és ennek a viszonyrendszernek a felmutatásával, pedagógiai rendszerbe foglalásával vált lélekformáló pedagógusként társadalomformáló tudóssá. A közélet és az egyházi élet tengely-embere lett. Életműve példa a megélhető egyháziasságra, a profán világ megszenteléséért való egyetemes igyekezetre.

Erre nem mondhatunk többet és hozzá méltóbbat, csak azt, hogy Soli Deo Gloria!

LÁBJEGYZETEK

- 1 Szathmáry Lajos: Megemlékezés Karácsony Sándorról. Confessio 1982/2. 102-103.
- 2 Ahogyan erre Dankó Imre több tanulmánya is rámutat, pl.: A Kollégium partikula rendszere. In: A Debreceni Református Kollégium története. Bp., 1988. 776-810.; A tehetségmentő Debreceni Kollégium. In: Sorsunk. A Janus Pannonius Társaság Folyóirata. Pécs, 1944/9. 542-544. és legutóbb 1999. szeptember 24-én Földesen tartott előadása: Karácsony Sándor és a kollégiumi nevelés – kézirat.
- 3 Karácsony Sándor: A magyar észjárás. Exodus. Bp., 1939. 53-54.
- 4 U. o. 56.
- 5 Makkai válasza Zsindelynének. Debrecen, 1942. október 19. Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei (TIREK) Kt. 7155.
- 6 A Győrffy Kollégiumhoz ld. Borbándi Gyula: A magyar népi mozgalom. Püski Kiadó. Bp., 1989. 314-319.
- 7 Győri L. János: Önképzőkori munka a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában. In: A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának évkönyve az 1986/87-1987/88. iskolai évről. Debrecen, 1988. 209.
- 8 Karácsony Sándor: Magyar Nyelvtan társaslélektani alapon. Exodus. Bp., 1938. Bevezetés XV.
- 9 Természetesen a Karácsony Sándor pedagógiájával kapcsolatban súlyos kérdés az, hogy mi történik ott, ahol felbillen a fent említett komplementaritás a tanórai és az önképzőkori tanulási mód között,

illetve amikor kizárólagossá válik az egyik vagy a másik. Karácsony Sándor rendszerében áttevődött a hangsúly az önkéntességre, az érdeklődésre, ami tipikusan az önképzőkori tanulás alapeleme.

10 Karácsony Sándor pedagógiai elveiről megoszlanak a vélemények. Németh László, a kor másik saját utat járó nevelő egyénisége pl. elismeri, hogy Karácsony Sándor „mágnesember” (Németh László: Mai témák. Bp., 1964. 191.), de azt is megvallotta, hogy „Karácsony Sándort tartottam az én nevelői ellenpólusomnak. Ő persze egy életen át nevelt, tanított, emberek százaira volt sorsdöntő hatással, temetésére deresedő diákok sereglettek össze, akiknek férfikorukban is vezetőjük maradt. Mi volt ehhez az én néhány évnyi s kissé mimózái tanárkodásom? Én azonban mégis az ő módszerétől való idegenkedésben tanúsítottam, tudatosítottam a magamét. Karácsony Sándor a nevelők szókratészi nemébe tartozott: kirántotta a gyékényt a másik lélek alól, lássuk, hogy állsz föl magadtól. Birkózásra ingerelte az agyvelőt, jellemet, mint az apa, aki megbokszolgatja, s ha kímélve is közben, valami »kecseszkecsken«-párviadalra kényszeríti a gyereket. Én ebben valami veszélyest, majdnem tisztátalant éreztem; mintha mester és tanítvány viszonyában olyan elemek is belevillanyozódtak volna, amelyeket egy szellemi viszonyból jobb kihagyni.” (Németh László: Utolsó széttekintés. Bp., 1980. 398.)

A másik oldalon található lelkesedő, tanítványi vélemények, amelyek letagadhatatlanul mutatják, hogy fergeteges hatása is volt Karácsony Sándornak. Ebből a tanítványi hangból az egyik így

nyilatkozott 1938-ban a Protestáns Szemle hasábjain: „Ő a jelenben az az író és propagator, aki egyfelől a múlt századok kálvinista szellemének leginkább megszállottja, másfelől pedig megvan benne az az erő, amely ezt a szellemet kisugározza és életként átönti azokba, akik hatáskörébe kerülnek. Másként kifejezve: Karácsony Sándor a jelenben az a magyar kálvinista pedagógus, akinek egészen eredeti, az evangéliumból természetesen folyó református szellemű pedagógiai koncepciója van, s akinek megadatott egyszersmind az a képesség, amely a magyar kálvinizmus legnemesebb ízeit tartalmazó gondolatrendszer szug-gerálásához szükséges.” (Fehér Gábor: Karácsony Sándor, a pedagógus. Protestáns Szemle 1938/12. 571.)

- 11 Confessio 1985/3. 15.
- 12 Karácsony Sándor: A magyarok Istene. Exodus. Bp., 1943. 6.
- 13 Karácsony Sándor: A csucsa front. Az Erő kiadása. 154-155.
- 14 Karácsony Sándor: A magyarok Istene. Exodus. Bp., 1943. 9.
- 15 Karácsony Sándor: Magyar ifjúság. Exodus. Bp., 1946. 135.
- 16 Pro Christo. 1939/11. 3-4.
- 17 A cserkészethez ld. Confessio 1986/1. 61kk
- 18 Karácsony Sándor: A magyarok Istene. Exodus. Bp., 1943. 25.
- 19 Fehér Gábor: Karácsony Sándor, a pedagógus. Protestáns Szemle 1938/12. 577.
- 20 Karácsony Sándor: A hegyi beszéd. II. kiadás. Exodus. Bp., 1941. 10.
- 21 Karl Barth: Christengemeinde und Bürgergemeinde. Theologische Studien. Heft 20. EVZ. Zürich, 1946

Péter meghallja a kakasszót és megbánja tettét

ZILA PÉTERNÉ

A beszédképesség fejlesztése az óvoda napi gyakorlatában

1. Az óvoda tárgyi környezetec a beszédnevelés szempontjából

Az óvodai környezettel szemben alapvető körülmény az esztétikum, a harmónia, a rendezettség, nyugalom. Ezen belül figyelni kell arra is, hogy olyan aspektusa is legyen a környezetnek, amely segíti, serkenti a beszédet. A nyugalomhoz elengedhetetlen egyfajta állandóság, amely biztonságérzetet kelt. Ebben az állandóságban azonban mégis vannak változó komponensek, pl. az évszaknak megfelelően. Saját csoportomban megfigyeltem, hogy egy-egy fel-függesztett, papírból készült mobil mennyi beszédhelyzetet eredményezett. Már az is, hogy készítettem, az is hogy elhelyeztük valahol, s amíg kinn lógott. Sokszor beszélgettek a gyerekek a formákról, színekről, arról, hogy ki miben segített. Mikor elunták, már megszókták, újat készítettünk. Fontosnak tartom, hogy legyenek olyan képek a falon, amelyek érdeklik a gyerekeket, beszélhetünk róluk. A képek között különösen „beszélgetők” azok, amelyeken valamilyen kisgyerek vagy családja rajta van, valakinek az élményeit ábrázolják. Ezért szoktunk behozott képeket tenni a születésnap vagy évszaktáblára, amelyeket szintén lehet cserélgetni. Még inkább jó beszédtema, ha a csoport közös élményeiről készült képeket tesszük ki. Ezek olyan apróságok, amelyek spontán helyzeteket hoznak létre, a gyerekek beszéde egyáltalán nem erőltetett.

Az óvoda tárgyi környezetének beszédfejlesztés szempontjából kiemelkedő része a „mesesarok”. Ez olyan hely, amely önmagában a beszéd helye. Itt mindig vannak

könyvek, amelyekkel le lehet telepedni. (Ha valaki egyedül nézegeti, az fejleszti a belső beszédet, ha többen, az kitűnő beszédhelyzet. Ha az óvónő jól alakítja a szokásrendet, akkor itt elég csak leülnie, máris kész a beszédhelyzet.) A mesesarok nyugalma nemcsak a könyvek, mesék beszédes világa, hanem itt zajlanak a gyermek és az óvónő között spontán kialakuló meghitt beszélgetések, amikor „mesélünk” a valóságról, saját élményekről, esetleg bánatokról, örömeikről.

A beszédhelyzetek alakításában fontos a bábok szerepe, a gyerekek rendelkezésére álló „jelmezek” (amelyek néha csak jelzésértékűek, egy-egy színes textildarab, kalap, táskák stb.).

Ma már vannak a piacon olyan játékeszközök, amelyek éppen arra készültek, hogy a beszédet fejlesszék (történetalakító társasjáték, kártyakészletek stb.). Ilyen játékoknak jelen kell lenniük a csoportszobában, hogy a gyermekek bármikor kezdeményezhessenek vele játékot, ill. adott esetben az óvónő a mindennapi játék természetességével vehesse le a polcra egy-egy gyerek fejlesztése érdekében.

2. A beszéldelegkör

Ma már egyre több gyerek érkezik úgy az óvodába, hogy nem tud fesztelenül beszélgetni, nincs hozzászokva a beszédhez vagy éppen folyton fecseg, nem tud másokat meghallgatni.

Sokszor fedezhető fel ezen jelenség mögött a család rossz beszéldelegköre: a szülők elfoglaltak, nem szánnak időt a beszélgetésre, már az óvodás gyerekek olyan játékokkal, elfoglaltságokkal töltik az idejüket, amelyek passzivitásba szorítják őket: az autó magától megy, hangot adnak a babák és játékkutyák is, nem kell már berregni, a baba helyett oázni, a mackó helyett brummogni, a kutya helyett ugatni.

A mesék már csak a TV-ből, videóról mennek, nem személyes kontaktusba ágyazva. (Érdekes adalék, hogy mikor siket ill. néma szülőknek azt tanácsolják, hogy halló gyermeküket ültessék a TV elé, hogy megtanuljon beszélni, ez teljes kudarcot vallott – a beszédtanuláshoz kell a valódi kontaktus, a közös cselekvéshez kapcsolódó beszéd.) Az elfoglalt, agyonhajszolt szülő nemcsak hogy nem beszél a gyermekéhez, de nem is

hallgatja meg, vagy a gyerek csak sok-sok próbálkozással tudja magára vonni a figyelmet.

Mindezek következménye, hogy a gyerekek elhallgatnak vagy monologizálnak. (A beszéd számukra elveszti a kölcsönös jelleget, nem is várnak választ, csak mondják.)

A fentiekből következik, hogy az óvoda nagyon sokat tehet a beszédlegkör alakításával, hiszen sok kisgyermek 8-10-12 órát tölt óvodában naponta! Miből áll össze a jó beszédlegkör?

- A kapcsolatok kialakulásának segítése ill. türelmes kivárása – tehát szociális érzékenység kell hozzá.
- Érdeklődő odafordulás a gyerekek megnyilvánulásai felé, arra nevelni a gyereket, hogy egymás felé ők is legyenek érdeklődők. (Ebben sokat jelent pl. ha nyomon követjük, hogy ki hiányzik, miért hiányzik, rajzolunk, levelet írunk a hiányzónak, így alakul a gyerekek érdeklődése a másik iránt, a visszavárt gyereket meg fogják hallgatni, ha elmondja, mi történt vele.)
- A hibák tapintatos kezelése.
- Az óvónő fesztelen, tapintatos beszédkultúrája.
- Sok beszédhelyzet kialakítása.
- A beszédlegkör szempontjából fontos tényező a csoportlétszám. Amikor egy csoport túlszűfolt, egy óvónőnek a pszichés képességeit meghaladó gyermeklétszámra kell elosztania figyelmét, idejét, önmagát, akkor a beszédlegkör csorbát szenved éppen ott, ahol a családi háttér is sérült: nincs idő és lehetőség megfelelő mértékű személyes érdeklődést nyújtani a gyerekeknek, meghallgatni őket.
- Az életkori sajátosságok gondos figyelembevételével: Ismerni kell a gyerekek beszéd-

megértési szintjét. Kis-csoportban még egyszerűbb és rövidebb mondatokat kell használni, az irodalmi anyagot ennek megfelelően kell megválasztani. Példaként hadd álljon itt az óvodákban sokszor derűtséget okozó helyzet. Vannak kisgyerekek, akik az óvodába érkezéskor még nem értik meg a csoport egészének szóló felszólításokat, közléseket. Az ilyen gyerekek kedvéért hangzanak el az ilyen felszólítások: „Menjtek ki a mosdóba! Te is menj ki Ricsike!” Gábor pedig megkérdezi: „Én is?” Hiba lenne az ilyen eseteket rosszaságnak minősíteni, valamint komolyan fel kell rá figyelni, ha 5 éves gyerekek is probléma az „én” és a „mi” kérdése.

3. A beszéd- képesség fejlesztése az óvodai tevékenységekben

Amikor az óvodai pedagógiai gyakorlatot tervezük, akkor minden tevékenységnél tudatosan gondolkodnunk kell az anyanyelvi fejlesztési lehetőségekre. Pl. az általunk használt szavakat értik-e a gyerekek, hány kifejezés szorul magyarázatra, ne kelljen 1-2 szómagyarázatnál többet beiktatnunk stb. Óvodánkban a csoportnapló formátumában megjelenik az anyanyelvi át gondoltság követelménye.

A testnevelésbe jól beépíthető az artikulációs izomzat, az artikulációs készség fejlesztése. Ezt a gyerekek nagyon jókedvűen élik meg.

A környezet tevékeny megismerésének természetes velejárója a beszéd, a szókincs, a fogalmi bázis fejlesztése, fogalmak rendszerezésére (pl. azonos fogalmkörbe tartozó szavak gyűjtése.)

A zenei tevékenység magától értetődő lehetőséget tartalmaz a szótagmegfigyelésre (pl. mondókázás közben, mondóka, dal ritmusának tapsolásakor minden szótagra tapsolunk), az artikuláció fejlesztésére.

A vizuális tevékenységek:

A gyermekeket saját produktumaikhoz erős érzelmi szálak fűzik. A legszótlanabb gyerek is szóra bírható, ha az általa készített képről érdeklődünk. Ilyenkor megjelenik a beszéd ősbibb, érzelmi összetevője, de ez tág teret nyit a propozícionális beszéd fejlesztése felé. Fontos pedagógiai követelmény az óvónőtől az ilyen érzelmileg felfokozott lehetőségben a szociális érzékenységgel párosított magas szintű kérdés-kultúra, a gyermek természetes közlésigényére való támaszkodás. Különösen érvényes dr. Gósy Máriának az a megállapítása, amelyet általában a kommunikációs helyzetekkel kapcsolatban tett: „Feltétlenül meg kell próbálkozni először a gyermek feloldásával (ehhez hozzátartozik az is, hogy nem készíttjük azonnal hangos megszólalásra). A felnőtt nagyon válogassa meg kérdéseit: sokszor a gyermek

ugyanis azért nem válaszol, mert a kérdés jelentéstartalma akadályozza meg ebben.”²²

A vizuális tevékenység kitűnő alap arra, hogy tevékenységhez kössük a beszédet. Ez a beszéd kapcsolódik az éppen végzett tevékenységhez, ill. ahhoz asszociáltan háttérbeszélgetés jelleggel kitűnő kommunikációs helyzet jön létre.

Irodalmi nevelés:

A mese, a vers az óvodás korú gyermek sajátos világának nagyon jelentős része. Ennek eszköze az óvodában a beszéd, hisz írott formában még nem találkozhatnak ezekkel a gyerekek. Az irodalom és az anyanyelvi nevelés, a beszédfejlesztés a legszorosabban kötődnek egymáshoz. Ami a fejlesztés szempontjából nagyon fontos, az óvodás koron belül is megfelelően kiválasztott irodalmi anyag. A mondatok hosszúsága, összetettsége, a megfelelő szókincsbázis, a cselekmény összetettsége mind meg kell feleljen az adott csoportnak (nemcsak a korcsoportnak, hanem a csoportot alkotó gyerekek fejlettségének). Az anyag megválogatásánál viszont élni kell azzal a gazdag lehetőség-

gel, amelyet különösen a versek nyújtanak: az artikulációs bázis, a fonémák gyakorlása különböző hangösszetételben. Sok örömet okoz a gyerekeknek, s közben jól fejlődnek, ha együtt játszunk egy-egy költővel a hangok, a beszédritmus, a beszéddallam érdekességeivel. Az irodalmi neveléshez tartozik a bábozás, dramatizálás is. Régen megfigyelték már, hogy milyen sokat segít egy gyereknek a beszédmegnyilvánulásban, ha „kibújhat a bőrből” és belebújhat egy báb „bőrébe”, elrejtőzhet a paraván mögött. Ugyanilyen „bőrből való kibújás” egy-egy apró kellék a mesedramatizálás során. A gyerekek ilyenkor mondatokat, szófordulatokat, kifejezéseket szó szerint „idéznek” a meséből, így ezek a fordulatok, kifejezések, mondatszerkezetek beépülnek a saját nyelvi bázisukba. Érdekes kérdéskör a mesélésnél, hogy olvassuk-e vagy fejből mondjuk? Általában azt tartjuk jobbnak, ha az óvónő fejből mesél, hisz így tekintetkontaktussal segítheti a hatást. Az óvónői munka egyik legszebb élménye a mesehallgató gyerek arca. Jó arra

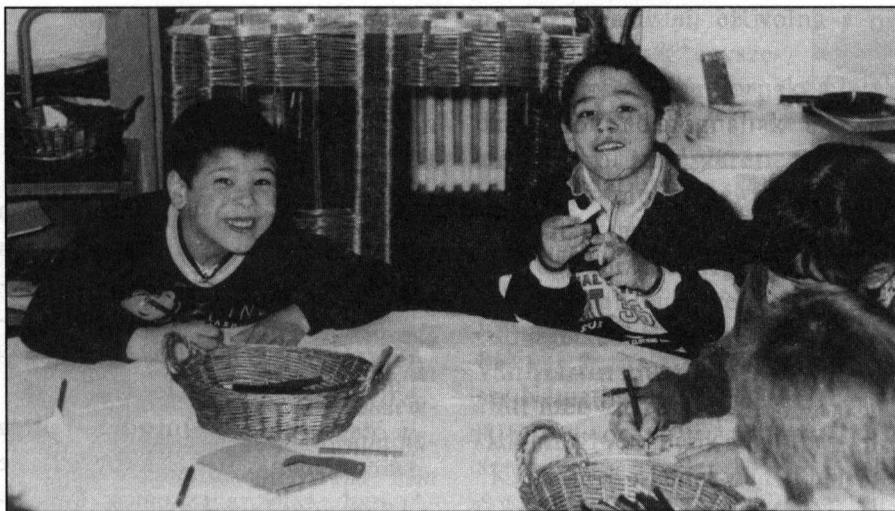
gondolni, hogy a meta-kommunikációt milyen élvezetes és természetes módon segíti a mesemondás. Dr. Gósy Mária azonban fontos kommunikációs helyzetnek tartja a felolvasást is. Egyetértünk vele, mert tágabb lehetőséget nyújt, ha olvasunk is néha, mivel az óvónő memóriája is véges. Nagycsoportos gyerekeknél megfigyelhető, hogy a jól alkalmazott felolvasás alátámasztja az iskolára való motivációt. Olvassunk is hát, különösen egy-egy gyermekkel összebújva egy könyv felett. Óvodában azonban többször mesélünk fejből. A következő kérdés: Ha fejből mesélünk, meny-

nyire kell a szöveghűség? Kell! De legyen spontán, szabad „szövegmondás” is. Akár egy-egy irodalmi élmény tartalomszerű visszaadása, akár valamilyen közös vagy saját élmény elmondása. Ez segíti a gyerekek spontán megnyilvánulásait is. Ha reggel arról kezdek mesélni, hogy mit láttam, mikor jöttem az óvodába, hamarosan a gyerekek is mesélni fognak, egymás szavába vágva. Máris itt vagyunk a következő problémánál. A gyerekekben nagyon erős a közlési vágy, könnyen rábírhatók beszédproduktum létrehozására. Sokkal nehezebb feladat a beszédpercepció „létrehozása”. Fontos minta az óvónő személyes példamutatása az odafigyelésben, ill. annak átgondolása, hogy mennyit lehet beszélgetni nagyobb társaságban. Az óvodáskor elején leginkább a kétoldalú beszédhelyzet az uralkodó, fejlesztés eredménye a társakra való odafigyelés. A beszédpercepció, a beszédészlelés fejlesztésére kitűnő ötleteket tartalmaz a „Kudarccal nélkül az iskolában” c. óvodai program, valamint a Sindelar-program.

A mi óvodánk speciális területe a hitéleti nevelés. Az ehhez kapcsolódó tevékenységekben is sok beszédfejlesztési lehetőség rejlik. (Pl. az érdekes bibliai nevek kapcsán lehetőség van a beszédészlelési hibák felismerésére – olvastam olyan vizsgálatot, amelyben felhasználták Nabukodonozor nevét.) A legnagyobb hatással mégis a hitélet bensőséges közege lehet a beszédlegkör pozitív alakulására ebből a megközelítésből. Lelki és beszédnevelési szempontból is nagyon fontos ezen a téren az életkori sajátosságok szem előtt tartása. Az erőltettség leghalványabb árnyéka sem merülhet föl. A bibliai történetek elmondása sosem pontos szövegfelmondás, óvodás korban szabadon, az óvodás beszédértéséhez és lelkivilágához, „transzponálva” mondjuk el, általában

valamilyen játékos tevékenységhez is kapcsolódva. Természetesen szigorúan kell kötődni a tartalmi pontossághoz.

Az óvodai munka jellegű tevékenységek:

A kommunikációs helyzeteknek kiváló teret ad a közös munka. Szükség van megbeszélésre, a feladat pontos megértésére, a szóbeli közlés tevékenységre fordítására. Ilyenkor kiderülnek a beszédértés problémái, rögtön bemutatatható a meg nem értett dolog tevékenységben. Itt is fontos szabály, hogy az óvónő beszéddel kísérje a munkafogások bemutatását. Az ábrázoláshoz hasonlóan itt is kialakulhat „háttérbeszélgetés”. A munka során sok lehetőség adódik a szókincsbővítésre (pl. munkaeszközök, munkafogások megnevezése stb.).

A tevékenységek sorának végére mintegy „koronaként” a játékot hagytam. Már-már közhely, hogy az óvodás gyermek legfőbb tevékenysége a játék, a többi tevékenység is ebbe ágyazódik bele. Ritkán játszik egy gyermek teljesen némán. A játékba belemelegedő gyerek akkor is beszél, ha egyedül játszik – legalább hangutánzó szavakat vagy némi önbiztatást mond a játékhoz. Ha pedig csendben, elmélyülten konstruál, rajzol stb. a produktum létrejöttkor támad fel közlési vágya. A felnőtt közelsége, jelenléte ezért is nagyon fontos a játékban. Az, ahogy egy óvónő a gyerekek kö-

zött „létezik” a játék során, sok szakirodalmi munkának nyújtott és nyújt témát. Erre nehéz pontosan felkészülni, tervezni az ilyen pedagógiai munkát. Az a legfontosabb, hogy az óvónőnek széles szakmai kultúrája legyen, s a pillanatnyilag megragadható lehetőségeket érzékenyen föl tudja ismerni. Az óvónő fejében ott kell legyen minden egyes gyerek a maga pozitívumaival, fejlesztendő területeivel. Ezt megkönnyíti, hogy folyamatosan vezetjük a személyiséglapokat, arra följegyezzük a fejlesztési feladatokat. Ezeket a lapokat külön figyelmet kell szentelni a beszédfejlődésnek, az adott gyermek esetleges beszédfejlődési problémáinak. A játékban adódó lehetőségek kihasználását, az óvónő megfelelő felkészültségét, hozzáállását jól érzékelteti Balázsné Szűcs Judit: *Az ember, aki óvodás c. könyve. „Az egyéni bánásmód, a közösség alakulása, a munka stb. nem játékosan valósul meg hanem játék közben, észrevétlenül, élethelyzetekhez igazodva! Ha kirí, ha célja „csak” a nevelés – hatása, eredménye csökken! Intim beszélgetésre is ez az oldott légkör a legalkalmasabb, és általában az intim beszélgetés az intim közös játék következménye is! Ha játék közben csak rá figyelünk, akkor érzi a gyerek, hogy most ő a fontos nekünk, s megnyílik, egyre inkább megnyilatkozik. Mi azt gondoljuk, hogy szeretjük a gyerekeket, s ezt ők is érzik... De igazán abból érzik*

meg, hogy megbecsüljük őket, hogy értékes emberek, hogyha figyelmünket kizárólagosan birtokolhatják, hogyha gyakran teremünk olyan természetes helyzeteket, melyekben képesek vagyunk csak egy-egy gyerekre koncentrálni.”²³

Beszédfejlesztő foglalkozás:

Ilyennel az általános óvodai szakirodalomban nem nagyon lehet találkozni. Gósy Mária munkáit, meg a Sindelar-programot olvasva mégis sok ötlet tárult fel, amelyek a logopédiai munkából kiindulva adnak tanácsokat kifejezetten az óvodáknak. Felmerült bennem, jó lenne ilyen is szervezni. Az óvodai munkának azonban manapság nagy dilemmája a foglalkozások szervezése. Ezt is Balázsné Szűcs Judit segítségével érzékeltetném: *„Végül pedig ne kerüljük ki a legnagyobb napi problémát: a kötelező foglalkozások kérdését. Ami nélkül régebben nem múlhatott el nap, majd amit egy időben csak titkon tartottunk, mostanában pedig kicsit nekibátorodva, néha-néha már a nyilvánosság előtt is fel merünk vállalni, legalábbis nagycsoport második felében... (és legalább azért, hogy ülni megtanuljanak...) Aztán lopva körültrekin-tünk, mit szólnak ehhez mások? Pedig érezzük, zsigereinkkel tudjuk, hogy jó ez – de miért is? És főleg hogyan?”*²⁴ Távolról sem iskolai tanóra hangulatban! Az autentikus személyiséggé vált óvónő köré minden különösebb erőltetés nélkül szívesen odagyúlnak a gyerekek, szívesen vesznek részt az általa szervezett tevékenységekben. Nem szabad ezekből kifelejteni a beszédnevelést. Erre is jó példa a „Kudarccal az iskolában” c. óvodai program.

LÁBJEGYZETEK:

- 22 Dr. Gósy Mária: A beszédészlelési és beszédmegértési folyamat zavarai és terápiája. Bárzsi G. Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Bp., 1998. 82. o. 4. bekezdés vége
23 Balázsné Szűcs Judit: Az ember, aki óvodás. SzORT Bt. Bp., 1997. 175-175. o. 24 U. o. 196. o. 3. bekezdés

BATTYÁNYI GÉZA

SDG Bibliaismereti verseny Csurgón

A református gimnáziumok újraindulását követően természetes igény volt az, hogy az iskolák diákjai találkozzanak egymással. A sokféle tanulmányi verseny mellett a Soli Deo Gloria Református Diákszövetség (SDG) által szervezett bibliaismereti verseny a kezdetektől különleges színfoltot jelentett. Ahogyan maga a hit- és erkölcstan tantárgy is más, mint a többi, ezek a versenyek is eltértek a hagyományostól. A bibliaismereti verseny célja ugyanis nem csupán az, hogy kiderüljön, ki ismeri legjobban a Bibliát, hanem ugyanilyen hangsúlyos az is, hogy a résztvevők komolyan foglalkozzanak az adott bibliai könyvvel. A szöveg számunkra nem egyszerűen csak információkat, vagy a műveltségünk, ismereteink bővítését jelenti, hanem Isten Igéjének, akaratának jobb megismerését. A résztvevők hitük erősítése szempontjából is profitálnak a felkészülésből és a megmérettetésből. Ilyen összefüggésben már nem csak az a fontos, hogy ki lesz az

első, ki a második stb., hanem a részvétel egy olyan jó hangulatú találkozásban, ahol Isten kijelentése áll a középpontban.

A versenyt minden évben más református gimnázium rendezi meg. Tavaly Pápán született meg az elhatározás, hogy a 2001. évi helyszín Csurgó lehetne és ezt az SDG vezetése is támogatta. A rendezés elvállalását két dolog is motiválta bennünk. Az egyik, hogy megismertessük a többi gimnáziummal a sokak számára távolinak tűnő Csurgói Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnáziumot. A másik, hogy az iskolánkban elindult, szerveződő SDG alapcsoporthoz ráirányítsuk saját tanulóink figyelmét is. Kicsit aggódtunk amiatt, hogy Csurgó messze esik a többi gimnáziumtól (különösen a tiszántúliaktól), de a létszám minden várakozásunkat felülmúlta, hiszen az összes református középiskola jelezte részvételét, ami a verseny történetében most fordult elő először. Március 17-e, szombat lett a verseny időpontja, de a legtöbben már előző este

megérkeztek. Jó volt látni, hogy a kísérő tanárok, vallás tanárok és lelkipásztorok milyen nagy örömmel köszöntötték egymást, felidézve az előző találkozó legemlékezetesebb pillanatait.

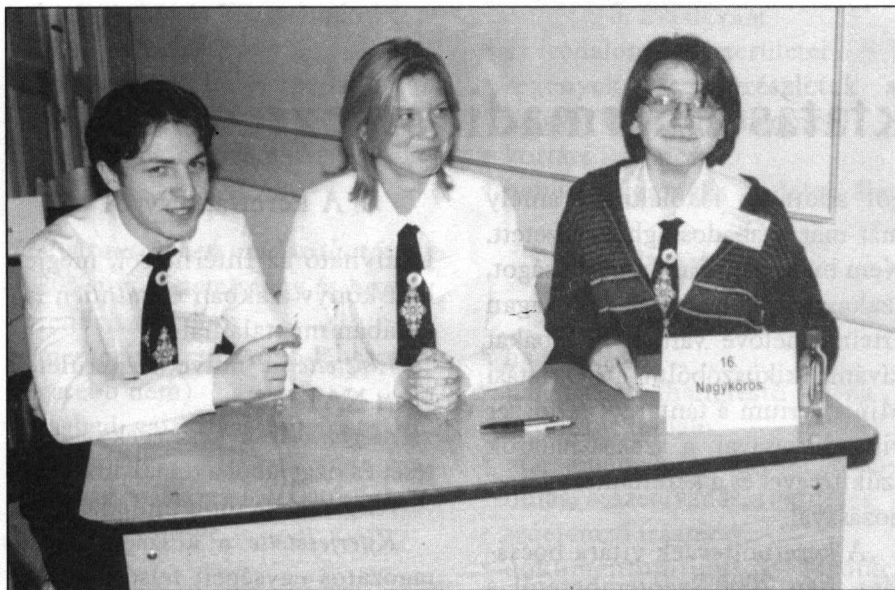
A versenyen minden iskola három fős csapattal képviseltette magát. Ezek a csapatok a házi-versenyek győztesei, amelyet a helyi gimnáziumok rendeznek meg. A verseny témája mindig az egyik, az SDG által kijelölt bibliai könyv tartalmi ismerete. A feladatokat a rendező iskola állítja össze. Ebben az évben Máté evangéliuma került sorra. Az evangélium igen jól ismert történeteket tartalmaz, így nem volt egyszerű olyan feladatokat fogalmazni, amelyek nem túl könnyűek azok számára, akik részletesen, szóról-szóra többször áttanulmányozták. Ugyanakkor az evangéliumban a legtöbb történet és beszéd a többiben is szerepel. Tovább nehezítette a versenyzők helyzetét, hogy Máté szinoptikus evangélium. Igyekeztem olyan kérdéseket összeállítani, amelyek egyaránt tartalmaznak nagyon lényeges és apróbb részletekre is kiterjedő feladatokat. Maga a verseny két nagy részből állt: egy írásbeli és egy szóbeli feladatsorból.

A teszt 100 kérdést tartalmazott, mindig az evangélium szövegére kérdezve rá. A csapatoknak 90 perc állt rendelkezésére a feladatlap kitöltésére. Választhattak A, B és C válaszok között és egy külön megoldólapon jelölték döntésüket. A teszt eredménye „erősen megrostálta a mezőnyt”.

A szóbeli feladatoknál már némi leleményességre és ügyességre is szükség volt. A versenynek ez a része iskolánk dísztermében zaj-

lott, a kísérők nyilvánossága előtt. Először minden csapat azt a feladatot kapta, hogy három szóból rekonstruáljanak egy-egy jól ismert igét az evangélium első részéből. A „Máté állatai” feladatnál fel kellett sorolniuk azokat az állatokat, amelyek az evangéliumban szerepelnek (22 állat), minden találat egy pontot ért, de a hibákért levontunk egy pontot. Izgalmas és olykor kifejezetten mulatságos jelenetek alakultak ki annál a feladatnál, amelynél a csapat egyik tagja próbálta meg szavak nélkül a másik kettőnek „elmagyarázni” az egyik történetet, amelynek címét előzőleg kihúzta. Volt dolguk szövegromlással is, amikor csak nagyon hiányos részletekből kellett felismerni a történetet. Tippetthettek arra is, hogy a felolvasott idézetek melyik részben található. Sajnos, mivel sokan már szombat-on útnak indultak a legutolsó, s talán a legérdekesebb feladatra már nem kerülhetett sor.

A verseny megkezdése előtt kisorsoltuk a zsűri négy tagját a kísérők közül: Árvai Irén (Debrecen), Katona Gyula (Békés), P. Tóth Béla (Szentendre), Uherkovich Éva (Mezőtúr). Az elnök Dr. Nagy István (az SDG elnöke, főigazgató) volt és az SDG két titkára Csécsy László és Kolán

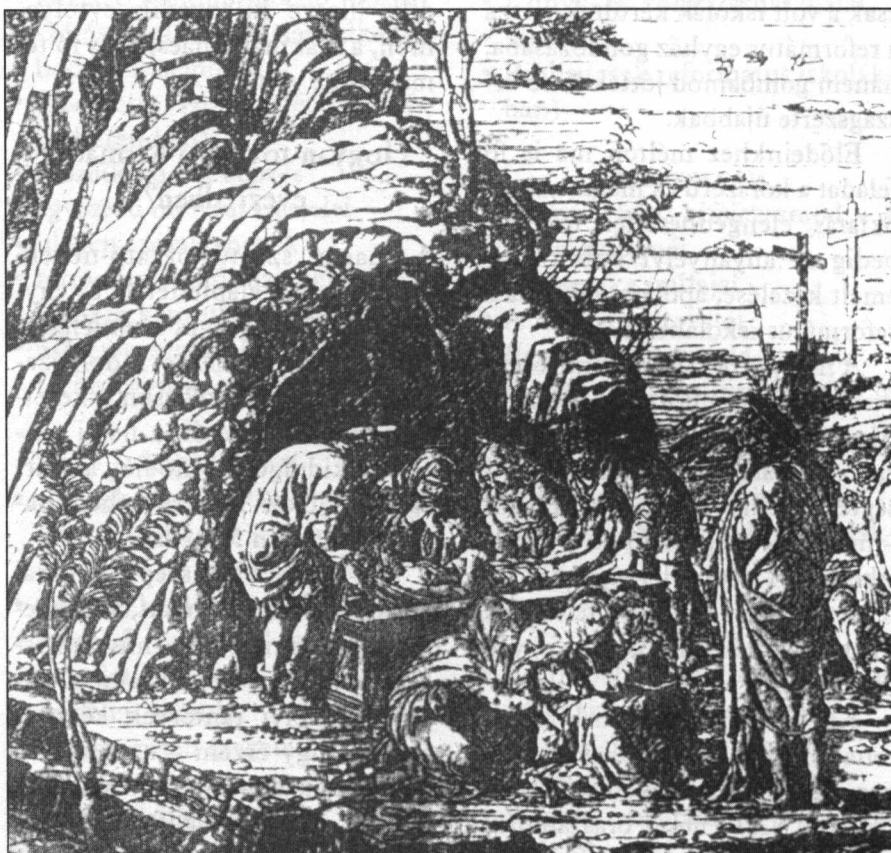
Péter vettek még részt az ellenőrzésben és a pártatlanság biztosításában. A versenyt Dr. Nagy István nyitotta meg, ő tartotta a kezdő áhítatot is. A csurgói gimnázium nevében Fehér Zoltánné Tüzes Zsuzsanna igazgató köszöntötte a résztvevőket. A tudnivalók ismertetése után következett a teszt megoldása, majd a közös ebéd.

Ebéd után városnéző sétára indultunk. Először a 2000. októ-

ber 28-án, Orbán Viktor miniszterelnök jelenlétében felszentelt új csurgói református templomot néztük meg, majd a két éve elkészült, Makovecz Imre tervei szerint felépült Közösségi Házat. Sétáltunk az iskola 11 hektáros védett parkjában, megtekintve az emlékhelyeket. Megnéztük a gimnázium Ökönyvtárát, ahol egyebek között eredeti Csokonai és Luther kéziratok is találhatóak. Majd röviden a diákkönyvtárat, amely hangulatos és látványos belsőépítészeti megoldásaival, modern számítástechnikai és audiovizuális eszközeivel már saját fejlesztésünk eredménye.

A szóbeli versenyt az eredményhirdetés követte, ekkor osztottuk ki a versenyzők között az SDG több, mint 150.000 Ft értékű könyvajándékát.

A hagyomány természetesen a következő évben majd egy másik helyszínen folytatódik, mi pedig reméljük, hogy a résztvevő tanulók és kísérőik nagyon sokáig fognak emlékezni a csurgói izgalmas és vidám pillanatokra.

CZIBULA FERENCNÉ

Anyanyelvi oktatás a harmadik évezredben

Ezzel a címmel tartott az RPI szakmai napot a közelmúltban a Miskolc-Diósgyőri Református Általános Iskolában.

Köztudott, hogy a magyar reformáció egyik legnagyobb vívmánya volt a magyar nyelv ápolása. Színtere a protestáns iskola lett, ahol a magas szintű oktató-nevelő munka anyanyelven folyt, s már a XVIII. század végétől az osztrák tankönyveket is magyarra fordították (Eöri Fülöp Gábor sárospataki tanár) illetve, a latin nyelvű könyvek mellett magyar nyelvű tankönyvek is megjelentek a kollégiumok könyvnyomtató műhelyeiben Budai Ézsaiás: *Közönséges história* c. történelemkönyve 1811-ből, vagy még korábbi, 1796-ból Losontzi Hányoki István: *Hármas kis tükör című olvasókönyve*). Az előbbi Debrecenben, míg az olvasókönyv szintén Sárospatakon készült.

A rendszerváltás után nemcsak a volt iskolák kerültek vissza a református egyház gondozásába, hanem gombamód jöttek létre országsszerte újabbak.

Elődeinkhez méltón ma is fő feladat a korszerű és magas szintű oktatás, elengedhetetlen feltétele pedig az anyanyelvi kultúra kiemelt kezelése, ápolása, tanítása a református iskolákban.

A magyar oktatás reformtörekvései előbb létrehozták a Nemzeti Alaptantervet, mely a több évszázados tantárgyi rendszert műveltségterületekre akarta átszervezni – mondjuk meg őszintén – kevés sikerrel. A sikertelenség okai főleg a személyi és tárgyi feltételek hiányában keresendők több egyéb ok mellett.

Két évi próbálkozás bebizonyította, hogy ez az út Magyarországon nem járható. A Nemzeti Alaptanterv (NAT) mind óraszámában, mind tananyagban olyan szabadsá-

got adott az iskoláknak, amely már-már szabadossághoz vezetett. Nem biztosította az átjárhatóságot, szakaszkövetelményei tágran értelmezhetővé váltak. E hibákat kívánta kiküszöbölni az Oktatási Minisztérium a tantárgyi rendszer visszaállításával, a szakaszhatárok szűkítésével és a kerettanterv létrehozásával.

A kerettantervek vitára bocsátása után 2000 szeptemberétől a kerettanterv hivatalos dokumentummá vált. Betartása órahálós megkötésekkel és követelményekkel minden iskolatípus számára kötelezőek, de 20% tartalmi bővítésre adnak lehetőséget. A kerettanterv a NAT főbb szerkezeti elemeit lényegében megtartva helyi tantervek készítésére kötelezi az iskolákat, hogy profiljuknak megfelelően módosíthassák és kiegészíthessék a tananyagot. Mivel a bevezetésre 2001 szeptemberében kerül sor első és ötödik, illetve kilencedik évfolyamon, a szakmai tanácskozás fő témája is ez volt.

Hogyan tovább a harmadik évezredben?

A magas szintű oktató-nevelő munka egyik alapfeltétele az egységesség, az egységes szemlélet és követelményrendszer kidolgozása, ezért a tanácskozáson a kerettanterv ismertetését, a helyi tantervek kidolgozási módját, a nyíregyházi Jókai Tantervek bemutatását tartottam fontosnak.

Bár az iskolák szép számmal képviseltették magukat, közlekedési okok miatt nem minden iskola vehetett részt a szakmai napon. A helyi tantervek készítéséhez – úgy érzem – azoknak az iskoláknak is segítséget nyújthattok ez írás közreadásával, akik nem jutottak el Diósgyőrbe.

A kerettantervről

Lehívható az Internetről, megjelent könyv alakban és minden iskolában megtalálható.

Elvetette a műveltségterületeket a NAT-ból.

Megtartotta a készségek fejlesztését és nagyjából a témaköröket.

Kiegészítette több műfajjal.

Kiterjesztette a készségek alsó tagozatos egységeit felső tagozatra, de különösen 5-6. évfolyamon egy egységként kezeli az irodalmat és a nyelvtant.

Lehetőséget ad 20% tartalmi bővítésre.

Meghatározza a minimumot, melynek betartása kötelező; az óraszámot: felsőben 148/2 (74) heti 4 óra.

Megjelöli a tantárgy lehetséges elnevezéseit rendelet útján: magyar nyelv és irodalom; magyar nyelv, magyar irodalom; anyanyelv és irodalom.

Nem tartalmazza a magasabb évfolyamba lépés feltételeit; nem tartalmaz dolgozattémát és dolgozatszámot (de ez egyértelműen évi kettő); nem határoz meg, illetve nem ajánl tankönyveket.

Integrálta (részben) a Drámát; a Könyv- és könyvtárhasználatot.

Tartalmazza célok; fejlesztési követelmények; készségek fejlesztése; belépő tevékenységformák; témakörök; tartalmak; memoriter; szerzők és művek; továbbhaladás feltételei.

Helyi tantervben kiegészítendő:

- református iskolák célja (a Református Közoktatási Törvény alapján)
- helyi célok
- tankönyvlista
- taneszközlista
- magasabb évfolyamra lépés feltételei

- kiemelt közös követelmények a NAT alapján
- értékelés a helyi pedagógiai program alapján
- témakörök óraszámjai

Helyi tantervben módosítható:

- 20%-nyi követelmény és hozzárendelt tartalom
- memoriter (csak több lehet, kevesebb nem)
- szabad választási lehetőségben memoriter
- szabad választási lehetőségben szerző és műve

Helyi tantervben nem módosítható:

- minimum témakörök
- minimum tartalmak
- minimum fogalmak
- minimum memoriter
- minimum szerzők és művek

TARTALMI VÁLTOZÁSOK A NAT-HOZ VISZONYÍTVÁ A KERETTANTERVBEN

IRODALOM

5. ÉVFOLYAM

- néma értő olvasás (szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek)
- kommunikáció
- a népköltészetből ide került a mese és a népdal
- a régió és lakóhely irodalmi emlékei

6. ÉVFOLYAM

- páros és kisközösségi kommunikáció
- a népköltészetben monda, ballada, rege, legenda
- Fazekas Mihály: Ludas Matyi
- Arany János: A walesi bárdok

7. ÉVFOLYAM

- lírai alkotások a klasszikus és kortárs irodalomból
- anekdota
- Tánc és dráma
- Csokonai, Janus Pannonius, Balassi... (kronológiai rendben Mikszáthtal bezáróan)

8. ÉVFOLYAM

- az irodalom határterületei
- regények, regényrészletek a magyar és világirodalomból
- kortárs irodalom
- helyi és regionális irodalmi élet

NYELVTAN

5. ÉVFOLYAM

- hangtan
- hangutánzó, hangfestő szavak
- hangsúly, dallam
- mássalhangzótörvények: hasonulás, összeolvadás, rövidülés
- szóelemző írásmód
- dokumentumtípusok (szótár, lexikon, enciklopédia)

6. ÉVFOLYAM

- elbeszélés, leírás, jellemzés, ismeretterjesztés
- dramatikus népszokások
- szófajok alaktani és jelentéstani jellemzői, képzési módjuk
- szófajok helyesírása, főnévből képzett melléknevek egyszerűbb esetei
- sajtótermékek, adatrendezés

7. ÉVFOLYAM

- közéleti kommunikáció: hozzászólás, vita, felszólalás, alkalmi beszéd, kiselőadás
- szóalkotás: szóösszetétel (alá- és mellérendelő)
- mozaikszó, szóképzés
- egyszerű mondat írásjelei
- idegen személynevek
- többbelemű földrajzi nevek és a belőlük képzett melléknevek
- összetett szavak helyesírása
- forrásjegyzék, idézés módjai

8. ÉVFOLYAM

- tömegkommunikáció műfajai: hír, tudósítás, cikk, kommentár, kritika, interjú, riport
- reklám, hirdetés, apróhirdetés
- szórend egyszerű és összetett mondatban
- összetett mondat
- többszörösen összetett mondat
- a mondat és a szöveg viszonya
- helyesírási alapelvek
- párbeszéd és idézet írásmódja

- hivatalos iratok: nyugta, kérvény, kérdőív, önéletrajz
- egyenes és függő idézet
- a paródia kifejező eszközei
- tárgyi katalógus használata
- rendszerező ismétlés

TÉMAKÖRÖK A KERETTANTERVBEN

IRODALOM

5. ÉVFOLYAM

- Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben
- Népdalok, népmesék
- Petőfi Sándor: János vitéz
- Természet, táj, szülőföld, család, szülők, gyerekek
- Élethelyzetek, emberi kapcsolatok elbeszélő művekben
- Könyv- és könyvtárhasználat
- Biblia

6. ÉVFOLYAM

- Páros és kisközösségi kommunikáció
- Monda, rege, ballada
- Arany János: Toldi
- Hősök a történetmondás műfajában
- Képek és formák a költészetben
- Könyv- és könyvtárhasználat
- Dráma
- Biblia (csak református iskolákban)

7. ÉVFOLYAM

- Ritmus, kép, kifejezőmód – a líra alapformái
- A kisépika műfajai
- A regény változatai
- Egy drámai mű feldolgozása
- Irodalmi és kulturális élet a reformkorban
- Tánc és dráma
- Könyv- és könyvtárhasználat
- Biblia (csak református iskolákban)

8. ÉVFOLYAM

- Az irodalom határterületén – a népszerű irodalom műfajai
- Az irodalom nagy témáiból
- A dráma világa
- Kortárs irodalom – kortárs írók, olvasók

- Tánc és dráma
- Könyv- és könyvtárhasználat
- Biblia (csak református iskolákban)

Kiemelt készségek, képességek

- Kultúrált nyelvi magatartás
- Szövegalkotás
- Szövegértés
- Tanulási képességek
- A magyar nyelv életének rendszere
- Az irodalmi kifejezésformák sajátosságai (7-8. évfolyamon)

A tanácskozáson szó esett még a Jókai Tantervekről is. A teljes, nyolc évfolyamra tervezett mintatantervek főbb sajátosságai mellett az alábbiak vehetők figyelembe:

Lehívható az Internetről:

(www.reformatus.hu/oktatas).

Átvehető ha az iskola sajátosságai lehetővé teszik, és a helyi pedagógiai program lehetőséget ad rá.

Módosítható tartalmilag, ha az iskola speciális.

Átdolgozható mert minta (de az átdolgozás mértékének megjelölésével).

Csatolandó a pedagógiai programhoz.

Ugyancsak szó volt a magyar nyelv és irodalom tantervhez készült tanmenetről is, amely szinten lehívható lesz az Internetről. Ennek részei:

- Témakör
- Tanítási egység
- Memoriter/helyesírás, nyelvhelyesség
- Tantárgyi, bibliai kapcsolat
- Megjegyzés, házi feladat

A továbbiakban a tankönyvválasztás lehetőségei is szóba kerültek. Fontosnak tartottam kiemelni, hogy a tantervkészítés alapja a kerettanterv és nem a tankönyv. Ez utóbbi segédeszköz a tantervi követelmények megvalósításához.

A tankönyvek kapcsán került sor bemutató óra tartására.

Megtiszteltetés volt számomra, hogy Helyesírási segédkönyvem és Helyesírási gyakorlókönyvem alkalmazásának lehetőségeit mutatta be Brozman Sándorné kolléganő igen magas színvonalú órájában. Sokoldalú szemlélteté-

se, kiemelkedő szakmai tudása nemcsak a tananyag elsajátítását célozta meg, hanem bemutatta azt is, hogyan erősíthetjük meg hitben és lélekben gyermekeinket, hogyan nevelhetjük keresztyén magatartásra.

Szakmai tanácskozásunkhoz Péter András nagytiszteletű úr kérte Isten áldását a nyitóáhitaton, felhívta figyelmünket felelősségteljes munkánkra és arra, hogy tegyünk meg mindent gyermekeinkért szeretetben úgy, ahogy Jézus tanította.

Nem utolsó sorban köszönetet mondok valamennyiünk nevében Varga Albertné igazgató asszonynak és a Miskolc-Diósgyőri Református Általános Iskola valamennyi dolgozójának, akik szervezésükkel, szeretetükkel biztosították a szakmai nap sikerét.

Az otthonos légkörben megrendezett anyanyelvi nap – melyet hagyománnyá kívánunk tenni – biztos záloga lesz az új évezred oktatási színvonalának emelésének.

Mantegna: Sírbatétel

BERTHA ZOLTÁN

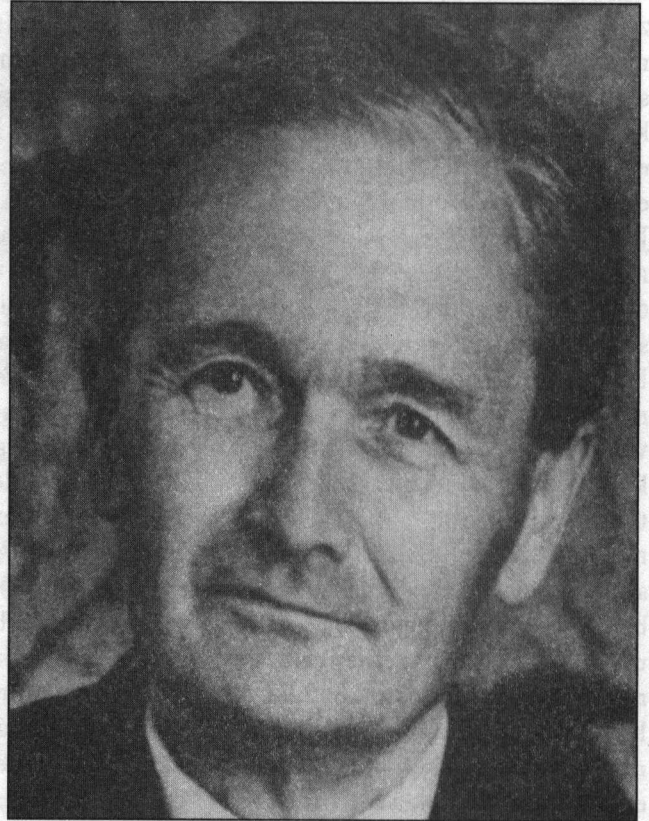
Németh László erdélyi protestáns drámahőseiről

(Elhangzott a Németh László Társaság és a Petőfi Irodalmi Múzeum Németh László centenáriumi konferenciáján 2001. március 29-én a Petőfi Irodalmi Múzeumban)

„A természet az emberhez kétfelől szól: kívülről mint érzékelhető világ s belülről mint nógató állapot. Az isteni ott ragyog a világban s ott fesheng az állapotban. A ragyogás felé vont szemek a kintit érzik inkább, a lelkükkel egy burába zártak: a belsőt. Így születik meg a déli vallás: a görög s így az északi protestáns. De a természet egy [...] a kint csak áthajol a bennbe. [...] Teljes vallás a kettő csak együtt lehet. Az európai vallás, melyre annyit gondolok, nem a görög, nem a protestáns, hanem az a görögprotestáns, mely épp nekünk magyaroknak, természetünk mélyéből ismerős” – elemzi Németh László a természetfölöttinek a természetesbe, az isteninek az égből az „emberbe költözését” a görögség, majd a protestantizmus lényege szerint összefüggő életérzésében. Szerinte ez a magatartásban „szétívódó” vallás, ez a „protestáns búvó patak” Kant „intellektualizmusa” alatt, Dilthey munkássága „töven” éppúgy tovább folyik, mint Ady vallásosságában. Kant erkölcstana – fejtegeti – „az erkölcs abszolút gyökerét fogta meg”: a „belénk oltott nagy muszájt, amellyel mint tökéletlen teremtmények állandó küzdelemben állunk. [...] Az emberben van valami világtól független, biztos – amennyire tudatlanságunk ennek a szónak a használatát megengedi: isteni; amire életünkben támaszkodhatunk. a reformáció a vallásos élményt Isten és ember közvetlen viszonyára egyszerűsítette, Kant [...] a reformáció munkáját folytatta, amikor Isten és ember közt a kategorikus imperatívusból csinált köldökzsinórt.”

A feladat beteljesítésének feltétlen parancsát, a minőség és a kötelesség hivatásetikáját kapcsolja össze Németh László a morális ösztön személyességével. Az egyéniség számára belső erőt és impulzusokat szolgáltató növekvő vagy emelkedéskényszer értelmi elfogadása összhangba hozhatja a lélek érzelmi és szellemi világát: racionalizálhatja az eredetében nem racionálisat. Az „igazi szubjektívizmus” és az „igazi objektívizmus” az erkölcs autonómiájában azonosulni vagy egységesülni tud, a „minél általánosabb, annál kielégítőbb” maximák eredendő bensőségként való felismerése és követése egyszerre a lélek gyökérzetéhez, a „rajtfelelt köldökzsinórhoz” ragaszkodó hűség és az „ünnepszomjas” ember emelkedésének lehetősége. Alanyosság és tárgyiasultság, egyszemélyiség és univerzalitás szintézise ez; „majdnem magánörület és majdnem természettudomány”. Döntően pedig: üdvösségtan. Önépítés és önlegyőzés ugyanazon folyamat két vetülete. Természet és erkölcs, antropológia és axiológia kölcsönösen át kell, hogy járja egymást, s a cselekvés erkölcsi értéke akarat- és eszményszerűségétől függ („a cselekvés moralitását az adja meg, ha mind a cél, mind a motívum erkölcsileg tiszta” – ahogyan Pauler Ákos definiálja).

A másik sorsmeghatározó feszültségforrás a megnemesedő,

magas minőségigényében elszánt, önelvű hősnak és a kisszerű környezetnek, az akár ellenséges körülményeknek az összecsapása. S egy harmadik, talán legkínzóbb gyötrelme a lényege szerint egyrangú két végső érték közötti meghasonlásból fakad. Mert feltétlen érvényességgel bír egyrészt a minőség gondolat, az eszme, az életprogram, a terv tartalmisága, másrészt – éppen a személyiségnek és a hitnek a protestáns ereszeti vallásfilozófia szerinti egységéből következően – magának az eszményhordozó szubjektumnak az öntudata és méltóságérzete, önbecsülése és morális integritása. Az, amihez ragaszkodik, és magának a ragaszkodásnak az életeseje. (Mint ahogy – Max Scheler kifejezésével – „nincs kötelességül szolgáló norma tételező személy nélkül”). Eszme és erkölcs hiteles együttesének erőszakos megbontása, dilemmatikussá törése csak életáldozattal – a „szent”-ség már-

tíriumával – vagy a méltóságvesztett (de az önbecsülés megtépződését, feláldozását az eszme érdekében vállaló) „hős”-ies életfenn tartással ellensúlyozható, kompenzálható. Vagy eszme és éthosz élet nélkül, vagy a megőrzött élet szellemi reménye – kényszerű erkölcsi önigazolással. Az összeegyeztethetetlen „veritas duplex” egyikének Németh László Husz Jánosa, a másikának Galileije lehet modellje. A sorsdöntő vagy megoldhatatlan konfliktusok ilyenfajta sokrétűsége eleven bizonyosága Németh László világszemléletének, színművei világképének alapvető és átütő drámaiságára. Az erkölcsi és az egzisztenciális konfliktusok lényegi tragikuma eleve drámai szituációt teremt – nemcsak személyközi, hanem egy személyen belüli viszonylatokban is. (A „dráma lelke nem az események, hanem az ember vívódása köztük [...] hogy valami dráma-e vagy sem: nem az eseményeken dől el, hanem ennek a vívódásnak a forrásán és igazságán.”) S a személyiség őrlődése egyszersmind pokoljárás: metafizikai erők megnyilatkozása; „az igazi drámai vívódásnak kárhatszága van”; „mert az istenek néha valóban nagy s neves vadakat, s a mi eszünk szerint kegyetlen módon ejtenek törbe, akár végzetnek, akár predestinációnak hívjuk a hálójukat. Meghajolni, de közben az Örök Rend oszlopait is megrecsegtetni egy vad lázongásban: istenkáromlás az istentiszteletben, ez a dráma ingere Prométheusz és Szophoklész óta. S ez még inkább Shakespeare-nél.”

A végső etikai értékek drámai szemléletét mozgósító ellentét- és feszültségfajták a dialogikus és a monoszituációs létállapotok jellegzetességeinek páratlan bőségével és árnyalatos rétegzettségével nyilvánulnak meg tehát Németh László színjátékaiban. A némethi eszmevilág minden lényeges mozzanatának ad külön hangsúlyt így például – és különösképpen – az *Eklézsia-megkövetés*. Mert Misztót-

falusi Kis Miklós olyan egyéniség, akiben törekvés és minőség valóban egyszerre lényegül természeté, aki a betűmetsző és könyvnyomtató mesterséget művészetté fejleszteti és finomítja-nemesíti, akinek a munkájában szerves egységet alkot a spirituális, az esztétikai és funkcionális: a használati és a hasznossági érték; „ars”, illetve „telos” és „techné”. A minőség forradalmára ő is, tipikus polgári mentalitással, öntudattal és erkölcsiséggel. S ha igaz – amint Kósa László fejtegeti –, hogy a Max Weber-i értelemben vett protestáns etika és értékrend hiánya „jellegzetes vonása a magyarországi protestantizmusnak”. Kis Miklós példája és igazsága éppen ehhez az irányú el nem terjedt (mert gátolt) puritán (és nyugati típusú) polgári-értelmiségi progresszivitáshoz kötődik. A weberi fogalom szerinti „aszketikus protestantizmus hivatásetikája” a munka gazdasági racionalitását és az elidegeníthetetlenül szubjektív ösztönzéssé erősödő feladat és küldetés transzcendenciáját egyeztetni kívánó igényességgel telítődik. Profán szakértelem, szaktudás és szakrális kötelezettség, célracionális elkötelezettség és vallásos elszántsággal hevített vállalat, világi és egyházi szempontrendszer ötvöződik benne: ész és hit együttes készítése.

A drámahős Kis Miklós, a Németh László-i eszményrendszer szerint megtestesülő példa-ember ütközése a fennálló adottságokkal törvényszerű, egyben a lehető legmélyebben tragikus. Misztótfalusinak még inkább saját közegétől és még inkább – még szorosabban – közösnek vélhető ügyekben kell elszenvednie a sérelmeket, s olyanoktól, akiknek a közvetlen érdekében munkálkodik, például az egyszerre szép, korrekt és sokak számára hozzáférhető Biblia kiadásával. S a folytonos konfliktuson – a jóakarát állandó akadályoztatásával való szembeszállás esélytelen kényszerűségén – túlmenően a megalkuvó bocsánatkérés, a meg-

nyomorító gerinctöréssel egyenértékű „eklézsia-megkövetés” gesztusával a maradék önrézet kegyetlen lerombolását is el kell végeznie. Nemcsak az eszmetartalom vállalásához fűződő moralitás, hanem az attól független fundamentális erkölcsi önazonosság is végveszélybe kerül ezzel a mindennél – a Galilei-féle „revoco”-nál is – súlyosabb önmegalázással; a szellemi életprogram fenntarthatóságának az elvileg elképzelhető legnagyobb árát kell megadni a humanitás méltóságának teljes feláldozásával. Az eszme elvisége és az erkölcsi épség együtt pusztul a kisszerűség önbizalmát tápláló megalázkodásban: a dignitás mártíriumában (hogy a „hájas, gögtől, kárörömtől és farizeusi kevélységtől duzzadó szívek közt ő, a legtisztább” állt fel „bűnösül”). S ezt tetézi a mindezt motiváló remény, az életfolytatás kudarcra: a fizikai összeroppanás. (Ezért mondhatta Németh László erről a talán legkeserűbb darabjáról – az 1946-os keletkezési év saját személyét érintő kínzó körülményeit is felidéző önéletrajzissággal: „baráti felszólításokra volt válasz, hogy írásaim megtagadásával vásároljam meg a nyugalمامat. Misztótfalusi Kis Miklós megtette, s mi lett eklézsia-megkövetésének a következménye?”)

Kis Miklós alkatában a virtus makacssága, a düh és a „káromkodás” és „imádkozás” összeolvasására utaló – szenvedély kihívja a végzetet; a „sorsa [...] a természete”. Másfelől viszont – Greza Ferenc értelmezésében „jellemevel a viszonyokhoz alkalmazkodó hős”. A szenvedély igazsága és az igazság szenvedélye mindenesetre a lélek autonómiáját szilárdítja; igazán illik a tipográfusra, amiről a drámabeli Galilei-pörben résztvevő egyik bíboros elítélően nyilatkozik, így fakadva ki: „nem vagyunk protestánsok, hogy mind a magunk fejével gondolkozzunk”. Kis Miklós önfejűsége azonban nem zárja ki az akár kétséges kimenetelű engedménytételt sem. (Hasonlóan a Ku-

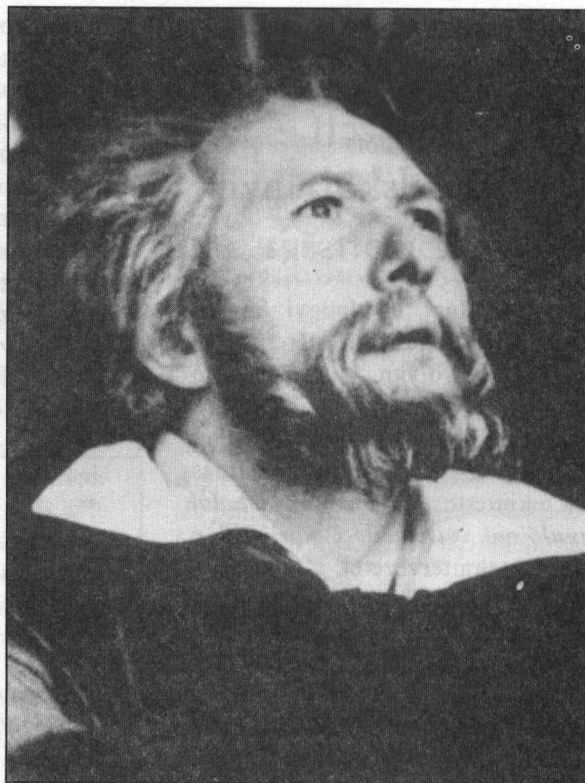

rátor Zsófi eszmei – és lelki, karakterológiai – rokonának tekinthető Bethlen Katáéhoz, az átkos és átkot szülő önfeladásba hajtott „protestáns Antigoné”-éhoz, aki „Árva” létére, „bukott életével is köldöke tudott lenni egy megpróbált tartománynak”; vagy az újrakezdésre mindig képes Apáczaiéhoz, akit makacs „idealizmusa” „szinte még a halálos ágyán is új, s a kudarc arányában növvő vállalkozásokra ösztökélte”. Megalapozottan írhatta Németh László *Negyven év c. ön-életrajzi pályatörténetében*: „az erdélyit tartottam a magyarság legértékesebb s legtragikusabb ágának”). Misztótfalusi valamiért vállalja a vállalhatatlannak tetszést, az önfeladás – rohamosan bebizonyosuló – képtelenségét. Éppen nem a merev hajthatatlanság viszi bele abba a megszegényítő – a „Virtust meggyötrő”, az „Istent kicsúfoló” – helyzetbe, amely „utoljára Gázsó Pista” osztályrésze volt – hogy az Úrsztala elé járuljon –, mert „részegségiben egy lányon erőszakot tett”. (Legújabb könyvében az erdélyi néprajztudós, Barabás László kimutatja, hogy a kirekesztés és az egyházkövetés szokástradíciója mint büntető eljárás – elsősorban a paráznság, a korhelykedés, a nyilvános botrányokozás stb. bűnében elmarasztalhatókkal szemben – Erdélyben, ha titokban is, szinte a mai napig fennmaradt.)

Mi az tehát, ami egy ilyen mértékű megaláztatás elviselését lelkiileg megengedi? A polgári ésszerűség, a hírnév méltóságát szem előtt tartó profán és józan megfontolás aligha; az inkább a személyes érdeket védelmezné, s például az eltervezett (a „pokol malmái” közül történő) kivándorlás ténylegességét motiválná. A *Mentség* egy mondata jelzi, hogy honnan ered az a családi és köznapi kötelességet felülmúló döntő lelki többlet, amely a racionális vagy etikai érvelvel már nem támogatható maradásra szólít: „Istenemre inkább, mint egyébre tekintve halasztom mégis az extremitumot.” A

drámában is az „Isten hangja” az, „ami az embert viszi”, s amely „nem ismer későnt és koránt”, s a legmélyebb tusakodás a közvetlen Isten-viszonyban zajlik; „az én dolgom ez, Istené s az enyém asszony és kölkök nélkül [...] hagyj engem a lelkekkel magam” – fakad ki a nyomdász. S mi a végső sugallattartalma ennek a belső hangnak, ennek a szókratészi „foné tisz daimoniosz”-nak? Az immár gyűlöletesen ellenségessé vált saját közösség további feltétlen szolgálata. A „hazája javára teljes lélekkel igyekező szegény legény” magyarságszeretete és nemzetszolgálata. Azé az emberé, aki – Molnár József Misztótfalusi-monográfiája szerint – „csodálatos lelkiemelő valló” módon „bénult kézzel, lábbal, többnyire ágyban fekvve, egyre csökkenő testi erővel, megmaradt ép elméjével, de beszédhibával, továbbra is irányította a nyomda munkáját”, Németh László művében pedig az utolsó pillanatban is engesztelhetetlenül vádoló szóval kesergeti: „de még a túlvilágon sem alszik el az én kínom ez ellen a nemzet ellen”. A paradox „devotio” példázata ez. Az eredendően nem racionális ragaszkodásé – egy néphez, egy szülőhöz. Ami Isten-ész-autonómia logikai sorába mint konkrét indokot, közvetlen értelmi magyarázatot nem nyújtó transzcendens elem illeszkedik. Az önfeláldozó hazaszeretet (félíg romantikus, félíg deheroizált és naturális) metafizikája, amely a kötődést nem egyszerű érzelem- vagy értelemszerűségében, hanem isteni lényegszerűségében demonstrálja. Az antropológikumban gyökerező Isten-élmény elidegeníthetetlen része a

A Galilei bemutatója.
Bessenyei Ferenc

kollektív identitástól való elszakíthatatlanság, amikor a tényleges közösség nagyrészt csak gyilkosan ellenszenves tud lenni. Adynál így nyilatkozik meg az ambivalenciának ez a misztériuma: „Utálatos, szerelmes náció”. Németh Lászlónál Kis Miklós kijelentésében így: „egy ember legnehezebb munkái [...] a magával vívott órák, melyekben érdeke ellenére is a jóra állt rá”. Csoóri Sándor ide találó megállapításában pedig így: „magyar az, aki az érdekei ellen is magyar akar maradni”.

Az Apáczai-drámában a főhős Boros János főkapitánnyal beszélget, imígyen: „APÁCZAI. Mert kegyelmed bölcs világi emberként mindig a maga javát nézte. BOROS. S kegyelmed kiét? APÁCZAI. A nemzetét. BOROS *fölkacag*. A nemzet? Hol van az, Apáczai uram? A csillagokban.” – Igen – erről van szó. Ezt maga Apáczai, vagy a többi szenvedő erdélyi magyar protestáns drámahős sem mondhatta volna szebben. A nemzet – a csillagokban. Ha már máshol nem is: ott mindenképp.

PAPP KORNÉL

Ülésezett a Zsinat Iskolaügyi Szakbizottsága

A Zsinat Iskolaügyi Szakbizottsága 2001. március 7-én két olyan határozatot fogadott el, mely érinti valamenynyi református közoktatási intézményünket:

A Bizottság tárgyalásra alkalmasnak tekintette „*A református iskolák tanulóinak viselkedési normái*” c. dokumentumtervezetet, s felkérte az Iskolaügyi Osztályt az intézményekkel történő véleményeztetés lefolytatására. Az Iskolaügyi Osztály kezdeményezésére a dokumentum első szövegváltozata megjelent 2001. március 9-én a Magyar Református Nevelés 2001/2. számának 30-31. oldalán. A Zsinati Iskolaügyi Osztály kérésére az intézmények írásban eljuttatták véleményüket, melyek alapján a szövegező bizottság április 4-én átdolgozta a szövegtervezetet, melyet az Iskolaügyi Szakbizottság április végi, a Zsinat pedig a május 9-i ülésén tárgyal.

A Bizottság – egyhangúlag, ellenszavazat és tartózkodás nélkül – fel-

kérte a Zsinati Iskolaügyi Osztályt, hogy 2001. április 30-i határidővel gyűjtse össze minden református közoktatási intézmény **Szervezeti és Működési Szabályzatát**, valamint a **számviteli szabályzatokat** (számviteli politika, leltározási szabályzat, selejtezési szabályzat, pénzkezelési szabályzat, értékelési szabályzat, utalványozási szabályzat, bizonylati rend stb.). Felhívjuk a figyelmet, hogy az SZMSZ átdolgozásának határideje a 8/2000. (V.24.) OM rendelet alapján

december 31., a számviteli törvény módosulása kapcsán a számviteli politika átdolgozásának a határideje pedig **március 31. volt.** A Zsinati Iskolaügyi Osztály kérte az intézményeket, hogy az intézményvezető által hitelesített SZMSZ és számviteli szabályzatok fénymásolatához csatolják az elfogadást igazoló határozatok másolatát. A szabályzatok segíteni fogják a Zsinat munkáját az új református gazdálkodási törvény és mellékleteinek kidolgozásában.

Az oktatási ágazat 2000. évi bérkiegészítése

A Kormány március 13-i rendelete értelmében [Magyar Közlöny 2001/34. (III.23.)] azokban az ágazatokban, ahol a KSH hivatalos adatai alapján a 2000. évi keresetnövekedés nem érte el a 13 %-os mértéket, egyszeri bérkiegészítésre van lehetőség. A közoktatás 2000. évi keresetnövekedése 10,1 % volt. A 2,9 %-os kiegészítés 1 főre jutó összege bruttó 23.869 Ft. Református közoktatási intézményeink alkalmazotti létszámadatainak felmérése a Pénzügyminisztérium által összeállított adatlapokon történik, melyet a Belügyminisztérium gyűjt össze. Ennek alapján az intézmények egyösszegű többlétszámú támogatást kapnak, melynek intézményi felosztásáról központi rendelkezés nincs, hanem intézményen belüli döntés eredménye lesz.

A 2001. évi református pedagógus kitüntetések

A kiemelkedő munkát végző református pedagógusok számára a 2001. évben is át kívánjuk nyújtani a Zsinat által alapított két kitüntetést, a Makkai Sándor-díjat, s az Imre Sándor-díjat. Mindkét díj esetében az ajánlások beküldési határideje: 2001. április 17. (kedd).

A Makkai Sándor-díjat „a református nevelési eszmények átültetéséért a mindennapi gyakorlatba tevékenység körében elévülhetetlen érdemeket szerzett magyarországi és határon túli pedagógusok részére” alapította Zsinatunk. A díj adományozásának feltételei: több éves óvónői, tanítói vagy tanári tevékenység magyar református közoktatási intézményben, kiemelkedő szakmai munka, valamint példamutató emberi-hitbeli magatartás. A díj évente három pedagógusnak adományozható, akik közül egynek mindig határon túli pedagógusnak kell lennie. A díj átadására az országos református tanévnyitó istentiszteleten kerül sor. A Makkai Sándor-díj díjazottjai: Dr. Kovács Gáborné (Budapest), Rábold Gábor (Debrecen) és Tőkés Elek (Kolozsvár) (1998); Csekme Jolán

(Gödöllő), Lóczy Istvánné (Kaposvár), Tolnay István (Nagyvárad) (1999); Czapáry Endréné (Pápa), Szabó Gáborné (Kecskemét), Szilágyi Lajos (Nagybereg) (2000).

Az Imre Sándor-díjat „a református iskolaügyért végzett áldozatos munkáért” alapította Zsinatunk. A díj adományozásának feltételei: több éves iskolavezetési vagy a református oktatásügyért más területen folytatott kiemelkedő szakmai tevékenység, valamint példamutató emberi-hitbeli magatartás. A díj évente egy pedagógusnak adományozható, átadására az Országos Protestáns Napok keretében kerül sor. Az Imre Sándor-díj eddigi díjazottjai Kiss László (Debrecen) (1998); Molnár Miklós (Budapest) (1999); dr. Győri István (Sárospatak) (2000).

A díjak odaítélésének útja: Az intézményvezető az arra méltónak tartott pedagógus nevét és ajánlását felterjeszti az igazgatótanácshoz, amely támogató véleménye esetén tovább küldi az egyházkerület iskolaügyi szervezete elé. Az egyházkerület által is támogatott javaslatok az Iskolaügyi Osztályhoz kerülnek 2001. április 17-ig, s a Zsinat Iskolaügyi Bizottsága fogja majd a végleges javaslatot a Zsinat elé terjeszteni. (A tavalyi tapasztalatok alapján kérjük, hogy az intézményvezetők bátran merjenek javaslatot tenni az arra érdemes pedagógusok díjazására, viszont intézményenként lehetőleg már csak 1 nevet terjesszenek az egyházkerülethez.

ERDEI KATALIN

A számviteli politika

A számvitelről szóló 2000/C. törvény alapján, minden az ezen törvények hatálya alá tartozó szervezet számára előírta a számviteli politika elkészítését és írásba foglalását [14.§ (3) bekezdés].

A törvény 14.§(4) alapján meg kell határozni és rögzíteni kell, hogy mit tekint a szervezet:

1) A SZÁMVITELI ELSZÁMOLÁS

SZEMPONTJÁBÓL LÉNYEGESNEK:

„Lényegesnek minősül a beszámoló szempontjából minden olyan információ, amelynek elhagyása vagy téves bemutatása – az ésszerűség határain belül – befolyásolja a beszámoló adatait, a felhasználók döntéseit. (lényegesség elve).”

Az ebben bemutatott információk a mindig hatályos törvények és ezen számviteli politika alapján készülnek, így biztosítva van minden lényegesnek tekinthető információ helyes bemutatása.

2) AZ ELLENŐRZÉS, ÖNELLENŐRZÉS SORÁN JELENTŐSEBB ÖSSZEGŰ HIBÁNAK

Erről a Szt. 18.§ (3) bekezdése rendelkezik:

„... Amennyiben az ellenőrzés, az önelőrzés az előző év(ek) éves beszámolójában elkövetett jelentősebb - a mérleg főösszegének 1 százalékát vagy 500 millió forintot meghaladó - összegű hibá(ka)t állapított meg ...”

3) ADÓSONKÉNT EGYÜTTESEN KISÖSSZEGŰNEK

A fizetési határidőt egy évvel meghaladó, és vevőnként, adósonként együttesen kisösszegű (a végrehajtás várható költségeinek háromszorosát nem meghaladó) követelések esetén a céltartalék összege az ilyen követelések értékének százalékában is meghatározható.

4) NEM JELENTŐSNEK

A Számviteli törvényben foglalt értékelési előírások alkalmazása nem kötelező, ha az értékelésnek a valutában-devizában lévő eszközökre, forrásokra, illetve az eredményre

gyakorolt hatása nem jelentős, vagy várhatóan az a következő évben ellentételeződik.

A számviteli politika keretében elkészített Eszközök és források értékelési szabályzata kötelezővé teszi az idézett paragrafusokban foglalt alkalmazását, ezért a nem jelentős jelző definiálása az intézmény számára felesleges.

5) FAJLAGOSAN KISÉRTÉKŰNEK

Az értékvesztés összege az egy évnél régebben szerzett – fajlagosan kisértékű – készleteknél (ahol a nyilvántartásokon való keresztülvezetés költsége meghaladja az értékvesztés összegét), az intézmény által kialakított készletcsoportok könyv szerinti értékének arányában is meghatározható.

A TÖRVÉNY 14.§ (5) BEKEZDÉSE
ALAPJÁN EL KELL KÉSZÍTENI
AZ INTÉZMÉNY:

a) az eszközök és források leltárkészítési és leltározási szabályzatát,

b) az eszközök és források értékelési szabályzatát,
c) pénzkezelési szabályzatát.

A törvényileg előírt szabályzatokon kívül a számviteli politika keretében, ajánlatos elkészíteni az intézmény selejtezési, kötelezettségvállalási, bizonylati szabályzatait is.

BESZÁMOLÁSI KÖTELEZETTSÉG

A beszámoló fordulónapja minden év december 31., elkészítése egyházközségi és egyházmegyei intézmények esetén a gazdálkodási évet követő év március 31. napja, egyházkerületi intézmények esetén pedig február 28. A beszámolót írásban, magyar nyelven kell a fenntartó elé terjeszteni.

A BESZÁMOLÓ RÉSZEI:

Mérleg

Kiegészítő melléklet

Beszámoló táblák.

A kiegészítő mellékletnek tartalmaznia kell mindazon adatokat és tényeket, melyek a gazdálkodás teljes és hiteles megítéléséhez szükségesek.

PAPP KORNÉL

Talentum Tábor 2001 – a református középiskolások tehetséggyógyító tábora

2001. augusztus 6-12. között kerül sor a református diákok tehetséggyógyító táborozására az eddigi gyakorlat szerint: a tábor szervezése során arra törekszünk, hogy ötvözzük a magyarság, a keresztyénség és az emberiség sorskérdéseivel foglalkozó plenáris elméleti előadásokat (4) és a gyakorlati tevékenységet előtérbe helyező szekciómunkát. Idén 8 szekció munkáját tervezzük beindítani: Biológia - ökoló-

gia, Néprajz – néptánc – népzene – néphagyomány, Számítástechnika, Klasszikus matematika, Rajz – festő – művészettörténet, Irodalom, Történelem, Sport.

A Talentum Táborba a református iskolák bármely felekezeti, valamint bármely iskola református vallású tanulóját várjuk, ha elvégezte a 8. évfolyamot. A tábor vezetői: Papp Kornél (Budapest) és Püski Lajos (Debrecen).

A balatonszárszói SDG Konferenciatelep egyéb nyári táborai:

Időpont	Konferencia	Vezető
június 11-17.	SDG Senior	Kádár Ferenc
június 18-22.	Protestáns Lelkészek Csendesnapjai	Merétey Sándor
július 2-8.	Konfirmandus	
július 9-15.	Ifjúsági II.	Ablonczy Zsolt
július 16-22.	Ifjúsági I.	Takaró Tamás
július 23-29.	Népfőiskolai	Dr. Kis Boáz
augusztus 6-12.	Talentum Tábor 2001.	Papp Kornél, Püski Lajos
augusztus 19-23.	Hitoktatói	Tóth Kása István
augusztus 24-26.	Értelmiségi	Merétey Sándor

KORSÓS BÁLINT

Üdülőingatlanokat nyert az Országos Református Tanáregyesület!

Az ORTE a továbbiakban a Magyar Református Nevelés hársábjain rendszeresen tájékoztatja tagjait, és a szervezet munkája iránt érdeklődőket az Egyesület híreiről. Az elnökség címére várjuk a helyi híreket, beszámolókat is.

Február 3-án a Református Pedagógiai Intézetben ülésezett az Egyesület választmánya, valamint a Számvizsgáló Bizottság. Mindkét testület egy-egy tag távollétében határozatképes volt. Az utóbbi átvizsgálta az ORTE 1998., 1999. és 2000. évi könyvelését és a hozzá tartozó dokumentációt, s néhány kiegészítést kérve, ezeket rendben találta.

Az elnök ismertette az előző évi egyesületi tevékenységet, és gazdálkodási adatait, majd a 2001. év programját beszélt meg, s a Választmány elfogadta a következő költségvetést. Ez anyagi lehetőségeket biztosít regionális rendezvények támogatására. Erre a költségvetésben kerületenként 50.000.- Ft biztosított. A helyi ORTE-szervezetek igényeiket az illetékes alelnököknél jelezhetik. (DM: Dr. Kodácsy Jánosné, Kecskemét, DT: Kántor Péter, Pápa, TI: Újlaki Erzsébet, Sárospatak, TT: Dr. Győri János, Debrecen).

A tavaly meghirdetett üdültetési akció kiterjesztését az teszi lehetővé, hogy az ORTE a Kincstári Vagyonkezelő Igazgatóság tavaly nyárra meghirdetett ingatlanpályázatán két üdülőhöz jutott. Köszönetet mondott az elnök mindazoknak, akik a pályázatok elkészítésében segítségére voltak: Kovács Dániel titkárnak, dr. Veress Bertalan ügyésznek és dr. Győri János alelnöknek, valamint a döntést meghozó Magyar Országgyűlés Társadalmi Szervezetek Bizottsága ügyünket pártoló tagjainak. Történelmi jóvátétel is ez, hiszen az Egyesület a két háború között összegyűjtött tőkéjéből egy – a leírások szerint nagyszerű – hat épületből álló üdülőt vásárolt, és a tagság meglegedésére működtetett Balatonbogláron, ami az államosítást követően „szakszervezeti” tulajdonba került, s mindmáig abban is van, mert így az egyházi kárpótlási törvény a visszakérésére nem adott lehetőséget.

Ez a jó hír egy csomó új feladatot is ró az ORTE-ra, hiszen a közeli átvétel után mind a Miskolctapolcán (Monostor u. Hrsz: 45487 Fsz. 2) lévő 32 m²-es télenyáron használható apartman és Agárdon (Tél u. 31. Fsz. 1-2.) együtt 48 m²-es

két szoba egy-egy mellékhelyiséggel felújításra, bútorozásra szorul. Erre az évi költségvetésben 500.000.- Ft-ot tervezünk. A választmány következő ülését Miskolcra, 2001. áprilisára tervezi, hogy a miskolctapolcai ingatlan állapotát felmérhesse, s a várható munkálatokat nyárra elvégeztethesse.

A választmány elhatározza, hogy az ingatlanok biztosította lehetőséget kihasználható, minél szélesebb körben kell a kollégák tudomására hozni új szerzeményünket, ugyanis a Sárospatak melletti makkoshotycai üdülő kihasználtsága az elmúlt évben a rossz propaganda miatt alacsony volt. A makkoshotycai üdülési lehetőséget továbbra is fenntartja az Egyesület, úgy, hogy tagjainak és azok közvetlen családtagjainak napi 500.-, illetve 300.- Ft támogatást ad, amelyet utólagosan lehet visszaigényelni a pápai pénztárunktól a nyár végén. Szállást foglalni Pocsai Ferenc helybéli nagytisztelőtől úrnál (tel.: 47/307-079) lehet, s a befizetések a kis gyülekezet alapítványát támogatják.

A választmány megvitatta a következő év rendezvényeit:

a) 2001. október 12–14-re tűzi ki az ORTE közgyűlést, amelynek helyszínéül Kecskemétet választja. A Kecskeméti Református Kollégium Gimnáziuma felkéréséről határozatot hoz.

A választmány tervezete a közgyűlés programjára: *Pénteken* érkezés, regisztráció, estére kulturális műsor. *Sombaton* előadások. Tervezett mottó: Hit, tudomány, felelősség (A modernitás problémája a református nevelés szemszögéből). *Vasárnap*: közös istentisztelet, hazautazás. Felkérendő előadók és tervezett témák: Dr. Végh László – globalizáció, Dr. Horkay György – fizika, Dr. Balogh János – biológia, Dr. Kiss Gy. Csaba – Irodalom mint a vallás alternatívája, S. Varga Pál: Gondviselészittől a vitalizmushoz

b) A jubileumi konferencia időpontját 2002. tavaszára tűztük ki, színteréül a megalakulás helyét, Debrecent választva.

Erre az alkalomra az ORTE történetét fel kell dolgozni, és egy reprezentatív füzetben megjelentetni. A választmány 50–60 oldalas tanulmány készítését tűzi ki célul, amelyet első próbálkozásként nyilvános pályázatban hirdet meg a Magyar Református Nevelésben, a

Sanszban és a Reformátusok Lapjában. Elsősorban református kutatók, egyetemi hallgatók jelentkezését várja. A pályázóknak 2001. május 31-ig 3–5 oldalas szinopszist kell benyújtaniuk, amelyeket elbírálva határoz a továbbiakról a választmány. Ha nem jelentkezik pályázó vagy a pályamunkák színvonala nem éri el az elvártakat, megbízással kell megoldani a feladatot. A pályázat díja bruttó 150 000 Ft.

c) 2001. szeptember 24–30. között kerül megrendezésre a Révfülpő–Pápa elnevezésű nemzetközi konferencia, amelyet az Internationaler Verband európai ernyőszervezetünkkel közösen szervezünk. Az Internet használatát az oktatásban középpontba állító („Szabad nemet mondanom” című) szakmai konferenciát Németh Zsolt, a Külügyminisztérium államtitkára, s az ORTE felkért előadója Dr. Németh Géza, a Műegyetem docense nyitja meg.

A konferencián az ORTE meghívottaként a határainkon túli magyar református iskolák képviselői is részt vesznek majd, elősegítve ezzel kapcsolatteremtésüket az európai protestáns pedagógusszervezettel.

A konferencia előkészítő értekezletén az ORTE elnöke vesz részt 2001. március 29–31-én Győrben.

Az ORTE százéves fennállásának ünnepe alkalmából saját pedagógus kitüntetés alapítása merült fel, ehhez tagjaink véleményét kérjük. Tagjaink éljenek azzal a jogukkal is, hogy a Zsinat által adományozandó, illetve állami pedagógus kitüntetésekre az ORTE felterjesztéseit az illetékes fórumok várják. Ezeket az egyesület választmánya terjesztheti föl. Vegyük észre, és hívjuk föl a figyelmet a soraink közt munkájukat csendben, ám példamutatóan végző munkatársainkra!

*

Az 1902-ben Debrecenben alapított Országos Református Tanáregyesület pályázatot hirdet az 1950-ben feloszlott, és 1991-ben újjalakított Egyesület történetének 50–60 oldalban történő megírására.

Levéltári forrásanyag, illetve az éves Értesítők elsősorban Debrecenben, a Tiszántúli Református Egyházkerület Gyűjteményeiben találhatóak.

A kitűzött pályadíj 150.000.- Ft, amelyet a nyertes pályázó 2002. január 31-ig leadott kézirat átvételekor kap kézhez. A téma szakdolgozat ill. TDK-dolgozat alapjául is szolgálhat.

A pályázóknak 2001. május 31-ig egy 3–6 oldalas szinopszist, vagy a készülő mű egy fejezetét kell benyújtaniuk az alábbi címre: Dr. Korsós Bálint elnök, 8500, Pápa, Március 15. tér 9. (e-mail: kbalint@refg-papa.sulinet.hu.

KULIN ÁGNES

Ködlovagok két világ határán

Esontszín köntösű, titokzatos lovagokként int felénk három ismerősnek tűnő alak a múlt évszázad derengő, ködös hajnaláról. Egyikük mintha Turgenyev hangján suttogna, másikuknak neve cseng emlékeket ébresztőn, harmadikuk mozdulataiban pedig mintha Krúdy, Kosztolányi (toll)vonásait vélnének felfedezni. De egyikük sem az, akinek látszik.

A *Milleniumi Könyvtár* három, újralfelfedezett (vagy felfedezésre váró?) múltszázadfordulós szerzőjéről volna szó; hogy miért, hogyan, milyen folyamat eredményeként köszönthetjük őket eme poszton, nem céloz firtatni. Annál inkább az, ami miatt ma, nekünk, olvasásra érdemesnek bizonyulhatnak.

Ha csak a helyét kereső magyar középosztály leírására, vagy ama modern regénytípus egy reprezentánsára vagyunk kíváncsiak, mely „egy hangulat, életérzés szinte szimbolikus tömörségű megidézése inkább, mint cselekményszálak szövedéke” – *Gozsdu Elek Köd* című regényét kézbe véve már jó helyen járunk.

Ha csak az alkoholista lelkiállapotnak a világirodalomban egyedülál-

lóan mély és hiteles ábrázolása vonz, *Cholnoky László Bertalan éjszakája* címen összegyűjtött novelláskötetéből a *Prikk mennyei útja* semmiképpen sem hagyható olvasatlanul.

Ha csak egy tehetséges Mikszáth-követő, lótenyésztő úri dillettáns s egyúttal jómódú,

tekintélyes polgárember hóbortjaiként gúnyolt alkotásokra vágyunk, ne menjünk el a könyvesboltok polca i

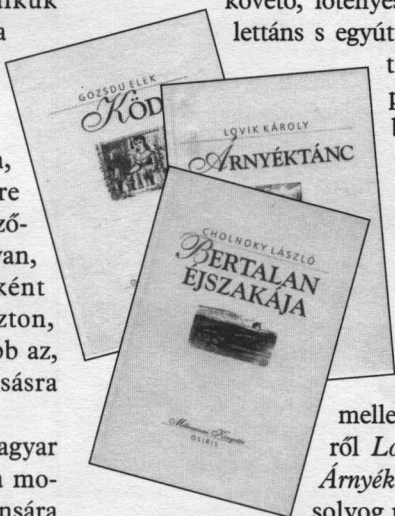
mellett, melyekről *Lovik Károly Arnyéktánca* mosolyog ránk.

De mi lehet az, ami a következő századforduló – akár műkedvelő – olvasóját rabul ejtheti ez irodalomtörténetileg kétségtelenül érdekességeket rejtegető művekben? Talán ugyanaz, ami az előzőét rabul ejthette volna, ha kellő figyelmet szentel az eltévedt lovagoknak: a két világ határán felme-

rülő kérdések, problémák, válaszok boncolgatása. Mert egyik világból a másik felé vetett pillantás egy-egy mű; a gyermekkorból a felnőttkorba, a tizenkilencedikből a huszadik századba, a tisztából a tisztátalanba, a földről a Paradicsomba tekinthetünk, miközben állandónak vélt értékeinket látjuk megkérdőjeleződni. Mi a szeretet és mi a szerelem? Mi a bűn és mi a büntetés (Lovik: *A bűn; A néma bűn*); mit jelent az emberi méltóság (Gozsdu: *Köd*)? Hogyan viselhető el, küzdhető le az érték e válságos relativitása, mely kizökkent kerek, egész, paradicsomi állapotunkból? Álomvilágba visszahúzódsz (Lovik K.), kiábrándult bele-törődsz, makacs továbbküzdés (Lovik K.: *Az aranykéz*), vagy a reményvesztett végetvetés (Cholnoky L.: *Prikk*) a megoldás?

„Az ember sötétben tapogatózik; bizonyos köd veszi körül az agyvelőt, ha ez örök kérdések mélyére akar hatolni” – válaszol (?) Gozsdu.

Két másik világ határáról, a közünk gomolygó ködből a körvonalak látszódnak csak viszonylag határozottan. Az irodalomtörténeti érdekességük mellett szépirodalmi élménnyel is megajándékozó regény- és novelláskötetek nemcsak e két szerepkörben állják meg a helyüket: ha akarjuk, kedves, ódon mesék; ha akarjuk, fájdalmas, modern vallomások.

ZÁKÁNYI BÁLINT

A XX. Egyházzenei Gitártanfolyamra

2001. július 30-augusztus 12. között kerül sor Tahiban, amelynek keretében kéthetes képzési idővel *klasszikus gitár- és lantoktatás*, egyhetes képzési idővel (mindkét héten) *furulyaoktatás és református zeneanyanyelvi továbbképzés* indul. Ez utóbbi a Református Pedagógiai Intézettel közös szervezésben. A képzést közös énekkari próbák és igei alkalmak teszik teljessé. Hangszeres csoportjainkba diákok és gyülekezeti tagok, a zeneanyanyelvi továbbképzésre református általános iskolák ének-zene tanárainak jelentkezését várjuk.

A részvételi díj – teljes ellátás, bentlakás a Sion Hegye Konferenciaterületen – két hétre: 26.000.- Ft, egy hétre: 13.000.- Ft. Az Egyházzenei Gitártanfolyam az egyházkerületek támogatásával szerveződik!

Érdeklődni Zákányi Bálint református lelkész-zenetanárnál lehet (2015 Szigetmonostor, Akácfa u. 2., tel.: 26/393-091, 20/914-8744).

„Sziget Hangja”

A Sziget Hangja 2001-ben kerül először megrendezésre Szigetmonostoron július 9-15-ig. Célja Zákányi Bálint kórusműveinek megismertetése Zákányi Zsolt Liszt-díjas karmester vezetésével.

Renezánsz tánc tanulására, délutáni szabadidőben strandolásra van lehetőség, este koncerteket látogatunk. A hét végén – reménység szerint – a megtanult anyagból felvételt készítünk.

Az **amatőr fuvalás kurzusra** minden lelkes fuvolistát szeretettel várunk: zeneiskolásokat, továbbképzősöket, újrakezdőket.

Több helyen pályáztunk támogatásra, szeretnénk a szociálisan rászorulóknak kedvezményt adni.

Jelentkezés a jelentkezési lap visszaküldésével és 2.000.- Ft előleg postai befizetésével történik a Sziget Hangja – Z. Török Ágnes, 2015 Szigetmonostor, Akácfa u. 2. címre.

További információ a 26/393-091-es és a 20/914-8744-es telefonszámokon kérhető.

JELENTKEZÉSI LAP

Név: ..... életkor: ...
Lakcím: .....
Telefon: .....
Vallás: .....

ÉNEKKAROSOK:

Melyik énekkarban énekel: .....
.....
.....
Hány éve: .....
Melyik szólamban: .....

FUVOLISTÁK:

Hol tanul(t): .....
Mettől meddig: .....
Szállást (3.500.- Ft/hét) kérek: *igen/nem*
Ebédet (3.500.- Ft/hét) kérek: *igen/nem*
Énekkari kurzus díját (3.000.- Ft) *vállalom.*
Fuvola kurzus díját (7.000.- Ft) *vállalom.*

Jelentkezem a Sziget Hangja Hétre, a 2.000.- Ft előleget postán feladtam Z. Török Ágnes, 2015 Szigetmonostor, Akácfa u. 2. címre:

.....
aláírás

SZÁMUNK SZERZŐI:

Battyányi Géza	vallás tanár (Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium, Csurgó)
Dr. Bertha Zoltán	egyetemi docens (Debreceni Egyetem)
Dr. Bogárdi Szabó István	lelképásztor (Budapest-Budahegyvidék), teológiai tanár (Pápa)
Czibula Ferencné	tanár (Jókai Mór Ref. Ált. Iskola, Nyíregyháza)
Erdei Katalin	gazdasági vezető (Halásztelki Református Kertészeti Szakképző Iskola)
Dr. Fekete Károly	rektor (Debreceni Ref. Hittudományi Egyetem)
Dr. Korsós Bálint	elnök (Országos Református Tanáregyesület)
Kulin Ágnes	egyetemi hallgató (ELTE BTK)
Papp Kornél	osztályvezető (Református Zsinati Iroda)
Zákányi Bálint	lelképásztor-zenetanár (Szigetmonostor)
Zila Péterné	óvodavezető (Száz Juhocskai Ref. Óvoda, Fót)

HIRDETÉSEK

A Vecsési Református Egyházközség a 2001. szeptember elsejével beinduló „Jöjjetek énhozzám” Református Óvodája pályázatot hirdet

1. óvodavezetői állására

A pályázatnak tartalmaznia kell: személyi adatok, cím, telefon, szakmai önéletrajz, erkölcsi bizonyítvány, szakmai végzettség okirátának hiteles másolata

A pályázat feltétele:

keresztény elkötelezettség és készség a Magyarországi Református Egyház közoktatási törvénye (1995/I. Rtv.) szerinti vezetői munkára;

8 éves pedagógiai (s lehetőség szerint több éves vezetői) gyakorlat és egy új intézmény megszervezésére való alkalmasság; az állásra nézve kötelező legmagasabb pedagógiai végzettség.

2. óvónői állásra

A pályázatnak tartalmaznia kell az előbb felsoroltakat.

A pályázat feltétele:

biblikus, keresztény hitudat; készség a MRE közoktatási törvénye szerinti szakmai munkára és nevelésre; óvónői képesítés.

A pályázat elküldendő:

a Vecsési Református Egyházközség Elnökségének 2001. április 20-ig.

Cím: Vecsés, Árpád u.6.

Az elbírálás határideje: 2001. április 30.

A pályázatokkal kapcsolatban érdeklődni lehet: Czövek Olivér, Telefon: 06-29/351-252.

KIADÓI KÖZLEMÉNY

2001. március 1-jétől Tóth Ida, a Magyar Református Nevelés felelős szerkesztője átadta munkáját. Újságírói tevékenységét a Magyar Nemzetnél folytatja. Köszönjük fáradozásait az elmúlt 11 szám összeállításában. Pedagógiai szakfolyóiratunk szerkesztését Kulin Ágnes és Nagy Villó veszi át.

HELYESBÍTÉS

A Magyar Református Nevelés 2001/2. számának 30. oldaláról kimaradt a lábjegyzet: „A református iskolák tanulóinak viselkedési normái című dokumentum szövegtervezete a Kecskeméti Református Kollégium intézményének etikai kódexe alapján készült.” Az érintettek szíves elnézését kérjük.

Magyar Református Nevelés 2001/2002.

MEGRENDELÉS

A REFORMÁTUS PEDAGÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT 2001/2002. évi számait

példányban megrendeljük. (A 9 szám előfizetési díja 900 Ft).

Név:

Cím:

.....
aláírás

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

Felelős kiadó: Papp Kornél

Felelős szerkesztők:
Kulin Ágnes és Nagy Villó

Szerkesztőségi titkár:
Junek Tímea

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Postacím:

1440 Budapest 70., Pf: 5.

Tel./fax: 06-1-351-9842

E-mail: repedi@elender.hu
suli5142@bp.sulinet.hu

Tördelés: TIBOGRAPHIA STÚDIO

Tel.: 06-30-962-5582

ISSN 1585-7565

Nyomdai munkák: MA-PRINT

Megrendelni

a 2001/2002. tanév számait
a kiadó címén lehet.

Megjelenik évente

kilenc alkalommal Stichting

Hulp Oost-Europa és az

Oktatási Minisztérium

támogatásával.

Észrevételeiket szeretettel várjuk!

